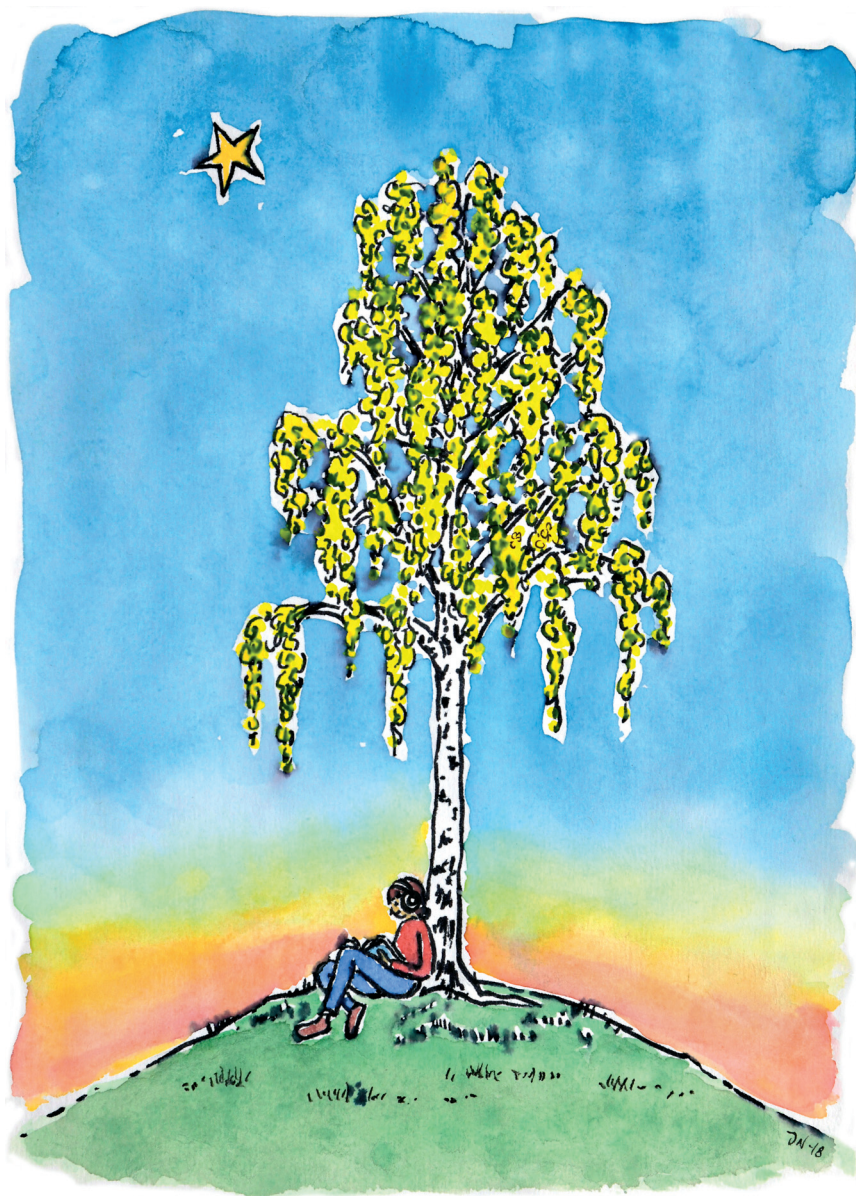

m a n u s

Nylands litteraturförening r.f.

m a n u s

Litterär tidskrift utgiven av Nylands litteraturförening r.f.
med stöd av Stiftelsen Tre Smeder.

Tidskriften utkommer en gång om året.

Ansvarig utgivare: Ursula Vuorenlinna

Teknisk framställning: Johan Ulfvens

Teckning: Jannika Nylander

Hemsida: nylitt.webbhuset.fi

ISSN 1458-9389

Tryckt på miljövänligt papper

Oy tt-urex Ab
BORGÅ 2018

Kära läsare!

Manus är Nylands litteraturförenings publikation, som kommer ut en gång per år vanligtvis i god tid före Helsingfors bokmässa.

I år uppmärksammar vi att det har gått 200 år sedan Zacharias Topelius föddes. Men det finns som vanligt också texter med fritt tema, både berättelser och dikter. Sist i Manus finns en avdelning med recensioner skrivna av Petra Österman.

Något om Nylands litteraturförenings program i höst:

I september har en skrivarkurs med Henrika Andersson börjat. Den hålls i samarbete med Luckan och har lockat många skrivare, både medlemmar och andra.

Vi deltar som vanligt i Helsingfors bokmässa den 25–28 oktober med både evenemang och monter. Evenemangen är två: en pannediskussion med temat Varför ska man gå på skrivarkurs? Och så deltar en medlem i litteraturföreningarnas gemensamma program Röster längs kusten.

Lördagen den 10 november deltar föreningen i Bokkalaset i Ekenäs. Buss avgår från Kiasmas hållplats kl. 8.30 och tillbaka startar vi efter 16. För 10 euro kommer man tur-retur. Vi har program i bibliotekets foajé kl. 12 då Nylitts medlem Marianne Ståhlberg lär oss skriva haiku. Kom alltså med och skriv. Bästa haiku premieras med ett bokpris.

Du som är intresserad av att skriva och läsa, gå in på vår webbplats på adressen *nylitt.webbhuset.fi* och läs om oss. Vi tar väldigt gärna emot nya medlemmar.

Glada skrivarhälsningar från Nylands litteraturförening

Ursula Vuorenlinna
Ordförande

En sked socker

Golvet glänser mellan dem. En gränsflod av kalla gråa kakelplattor. De står på varsin sida, andfådda av skriken som just har tystnat. Sanna går därifrån på fötternas ytterkanter, för att inte stöta sig på allt det vassa. Micke sjunker ner på knä mitt i ett hav av gråhet.

Sakta återkommer de vanliga ljuden. Legolådor töms på golvet i Elsas rum. Saxen går i Barbiedockans hår inne hos Oscar. Rocky travar längs den kakelbekladda gången till ytterdörren och gnyr. Ingen släpper ut honom.

Om en stund går Sanna in i köket på nytt. För att visa barnen hur man blir sams igen. Då får hon syn på en fläck som Micke har missat, när han tvättat av fogmassa från plattorna. Många gånger förut har Micke svarat: Jojo. Nu säger han: Håll käften. Där, pekar Sanna. Käften, skriker han så fåglarna tystnar utanför huset.

Sluta skrika, skriker Sanna. Kan inte sluta förrän hon blir hes. Hon går ut. Rocky slinker efter innan dörren smäller igen.

Fåglarna skriar i träden. Sanna stirrar in i en gran tills andhämtningen lugnar sig. En koltrast hoppar ner från trädet, rusar några steg, fryser till för att lyssna, rusar och lyssnar. Den drar upp en mask som töjer och töjer tills jorden släpper greppet.

Nu får Sanna syn på flera små hål i sanden runt husgrunden.

Sanna och Micke har bott i gamla hus förut. Myrorna dyker upp under två veckor i maj och driver hela hushållet till ett ryckigt vansinne. De kryper på alla människor som sitter eller står. Efter de två veckorna försvinner myrorna spårlöst. De är en naturkraft som det inte är värt att fundera på.

Det här är en helt annan sak. Ett eget hus som de sätter alla sina pengar på. De kryper och knackar överallt, men förstår inte att dra ut diskmaskinen från väggen på visningen. Ser inte att maskinen har läckt och förstört golvet. Eget fel.

Cementgolvet under diskbänken är, förvånansvärt nog, kruttorrt. De köper ett par lådor av affärens allra billigaste golvkakel. Sedan några till. Det som skulle bli en liten rektangel under diskbänken växer sig till ett nytt golv i hela köket.

En vecka efter att Micke tagit bort det ruttna golvet kommer de första myrorna. Eller då lägger Sanna märke till dem. I början är det några få. Svarta. Det

får man vänja sig vid när man flyttar till ett villaområde. Sockermyror. Problemet känns smått lyxigt.

Aldrig har hon haft något emot myror, spindlar, eller andra kryp som kommer in, utan att skada familjen eller hemmet. Nu förstår hon att det finns en myrkoloni under huset, eller kanske inne i någon vägg. Myrorna äter ämnen som uppstår när något organiskt bryts ner. Som köksgolvet. Sockermyror är inte lika illa som hästmyror, men inte helt bra att ha heller.

Elsa och Oscar kryper på köksgolvet och bongar myror. Oscar klämmer ihjäl en mellan fingrarna. Sluta, skriker Elsa. De har varit här före oss, säger Sanna. Och är glad över att hennes barn inte är av den hysteriska sorten.

Myrorna blir fler. Så långsamt, att man inte kan säga när de blir för många. Man lägger ett kexpaket på bordet eller tar fram sockerpåsen, och strax kommer tre myror springande över bordet. Två sitter redan i sockret. Då lägger Sanna fram ett sirapsfat på diskbänken, som föräldrarna brukar göra. Myrorna är skickligare än man skulle tro. En enda fastnar i sirapen. Tre andra står på fatets kant och äter, utan att stiga ner i klibbet.

Sanna upptäcker ett par myror vid en grinande golvlist i vardagsrummet. Kanske de kommer in från ett bo där. Hon vill inte röra vid dem. Medan hon googlar mer om myror ser hon något svart och smått ur ögonvrån. När hon tittar på nytt är det borta.

Micke kör barnen till sina föräldrar, för den tid som han tror att kakeljobbet ännu kan ta. Snart efter det får han en manförkylning. Medan han är ur spel kan Sanna jobba fritt. Hon torkar av diskbänk, arbetsbord och hyllorna i matskåpet med ättika. Strör kanel vid golvlisten, där hon tror att myrorna kommer in i huset. Lämnar gurkskal på diskbänken. Allt sådant lär myrorna tycka illa om.

På nätet läser hon om matsoda, bikarbonat. Som ska ta bort lukt och smuts. De modigaste putsar silvret med det. Hon skulle låta bli, även om hon ägde något. Nu försöker hon förklara det fina för Micke. Att den basiska matsodan reagerar med myrornas sura kroppsvätskor. Deras inälvor säger pang. Det är bra, mumlar Micke medan han söker husannonser i området på sin laptop. Han vippar med ena foten för att skaka bort en myra.

Redan samma kväll, när Micke somnat, gör hon den första blandningen. En tesked florsocker och treskedar matsoda. Hon blandar pulvren i en frysask och ställer den på diskbänken.

Nästa morgon går hon hoppfullt fram till asken. En myra äter villigt av pulvret. Ingen har dött.

Hon blandar och ställer fram fler giftaskar. Före lunchdags har Rocky trampat omkull en av dem och slickat i sig innehållet i en annan. Sanna vet

inte om hon nu har tagit livet av hunden i stället. Hon ger honom mycket att dricka, men ringer inte veterinären. Rocky mår alldeles utmärkt. Det gör myrorna också.

Hur många frysaskar hon än ställer i köket, är det aldrig mer än en myra som har dött. Om någon. Ur ögonvrån ser hon alltid en svart prick som rör sig över diskbänk, skåpdörrar och gardiner. Hon vänder på huvudet och ibland är det en riktig myra hon ser. Ibland finns där ingenting.

En myra promenerar i diskhon. Hon tar pulver på fingret och ritar ett streck från diskhon fram till frysasken.

När en ny myra kommer in i asken springer den omkring raskt och sakligt, som om den var på väg någonstans. Den undersöker askens alla fyra väggar, säker på att det finns en väg ut. Den försöker kravla sig uppför plastaskens glatta yta, men glider alltid ner innan den når kanten och friheten.

Under de följande dagarna ställer hon giftaskar på golven och på toan. Man har gått i pulvret och ätit av det. Men inte dött.

Snart kryper Micke i köket som förut och kammar fästmassan på nästa fläck som han ska jobba med. Hon berättar om myrtestets resultat. Sätt gift då, flämtar han utan att lyfta blicken. Han har fästmassa i ena ögonbrynet. Det berättar hon inte om.

Micke sätter de sista kaklen framför spisen. De värmer mat i mikron tills kaklen har fäst ordentligt. Perkele, säger Micke när han ska stoppa in sin minipizza. Det är en myra i mikron.

På nätet läser hon om butikens myrgift: pulver, gryn och askar. Alla ämnen är på något sätt skadliga, också de som påstås innehålla naturprodukter. Hon har inte lust att ta kål på gårdens humlor. Egentligen vill hon inte ens döda myrorna. Bara man kunde hålla dem borta från rummen på något vis.

I köket för hon en monolog om myrorna, numera grymtar Micke inte ens till svar. Hon googlar saker som myror inte gillar. Allt har hon provat, och inget har bitit på dem.

Sanna går ett varv runt huset och tittar på hålen som myrorna gjort i sanden vid sockeln. Hon vill inte förgifta med myrfällor inne i huset. Köper myrgift i grynform, men blir orolig för att fåglarna ska äta av grynen. Blandar myrgiftet i vatten och håller det runt sockeln. Hon tänker på att tappa några gryn i Mickes kaffemugg, men ställer burken på hyllan i lagret.

När hon förgiftat runt husgrunden, börjar myrorna komma in i huset på allvar.

En öppnad brödpåse ligger på bordet. När Sanna lyfter på påsen, springer ett tjugotal myror åt alla håll. Samma sak när hon plockar en svart banan ur

fruktskålen. Myrorna bryr sig inte om färsk frukt, kanske de inte kan äta av den. Det kryper under Sannas hud. Något brister i skallen och hon börjar klämma ihjäl myrorna. Det känns inget motstånd. Hon måste se efter om de små svarta benen rör sig.

Micke köper två fällor med myrgift och lägger den ena under diskbänken, den andra i vardagsrummet. När han ska köpa fler är de slut i butiken.

Kanske sodan är effektivare genast efter att man hållt den ur burken. Sanna tömmer frysaskarna och lassar på en ny sats, ungefär en tesked florsocker och tre skedar matsoda. Hon letar efter en sked att blanda med, men alla är i diskmaskinen. Hon blandar pulvret genom att försiktigt skaka.

Nästa dag ligger sju döda myror i asken på diskbänken. Hon kan inte tro att det är sant. Samma ämnen, i samma proportion som förut. Under dagen kommer fler myror till asken. Frysasken är hal och de kan inte ta sig upp ur den.

Det enda som hon gjort på annat sätt var att skaka pulvret, i stället för att blanda det med sked. Shaken, not stirred. Dödlighet: 100 procent. Sanna vet inget gift, ingen metod som skulle ha samma effekt. Den naturliga dödligheten är alltid 100 procent, hos alla arter. Men det här är som ett under.

Man borde inte, det är inte sunt eller något som man brukar göra. Men Sanna kan inte låta bli att titta ner i asken. Flera gånger om dagen. Ibland kastar hon in en myra som springer förbi. Då har hon inte dödat den, inte riktigt.

De minsta myrorna knycklar ihop sig till oigenkännlighet när de dör. De nya myrorna som kommer in kan gå över dem och tro att de bara är något rosk som inte går att äta. Alltså värdelöst. De stora svarta myrorna dör stillsamma. Det kan ta timmar att upptäcka, att de inte längre rör på sina antenner.

Några myror har kört in huvudet i det vita pulvret, som om de försökt gräva ner sig genom asken och diskbänken. Det är de som Sanna nästan kan tycka synd om.

Myrorna städar, samlar in de döda i askens nedre högra hörn. De större myrorna rusar omkring släpande på en av de små. Om inte de små klamrar sig fast vid dem. Det är svårt att se. Ibland river två myror i samma lik, oeniga om vem som ska föra det och vart. Ständigt nya myror kommer in i asken. Kanske det räcker att det finns andra där, levande eller döda. Sanna vet inte hur bra myror kan se.

Även om hon inte har mycket erfarenhet av att döda, vet hon något om reglerna. Döda en så är du en mördare. Döda en miljon så är du en hjälte.

Hon kan utan svårighet döda myggor, flugor och getingar. Det blir svårare med kattungar, fåglar och möss. Hon vet inte varför storleken har betydelse, men det har den.

Hundar och katter kan ge sig på ett spädbarn. De ser det väl som ett byte. Hur tänker en mamma som dödar sitt nyfödda barn? Ser hon det som en människa, eller ens som något levande? Eller bara som en klump, avfall som hennes kropp stött ifrån sig? Hon försöker stänga av tanken men det är för sent.

Flera gånger har hon rivit något ur händerna på sina barn. Stått stor och hotfull mot himlen och skrikit åt dem. Är saken klar? Är det klart nu? Va? Det är klart, mumlar de små rösterna. Mamma. Mamma. Då är hon ingen mamma. Hennes händer är fulla med stenar, och bara med stor ansträngning, skakande i hela kroppen, kan hon låta dem falla till marken.

Sanna försöker förlåta sig själv. Intalar sig att hon inte är helt värdelös som mamma. Hon är säker att hon kunde döda en orm, om den slingrade sig rakt mot hennes barn. Det skulle gå lättast med en käpp. Men hon kan göra det med bara händerna.

Hon räknar de döda myrorna morgon och kväll. En morgon får hon ett annat tal än kvällen innan, men det är mindre. Kanske har hon räknat fel. Ett par dagar senare har minst tio myror försvunnit. De har inte vandrat bort på egen hand. Andra myror måste ha burit hem dem. Eller så har spindeln varit framme.

Svärmor Monica kör hem Elsa och Oscar. Sanna bjuder henne på kaffe och lyfter fram sockerskålen. Monica tar en sockerbit. Med andra handen klämmer hon ihjäl en myra mot matbordet, medan de pratar. När svärmor åkt upptäcker Sanna en spindel i sockerskålen. Den håller på och reparerar ett nät som den vävt över skålens mynning.

Sanna går ut. Håller mera gift i myrornas gångar i husgrunden. Hon går ett varv runt huset och mumlar en besvärjelse. För att hålla myrorna ute och familjen inne.

Micke öppnar ytterdörren och vill visa hur det färdiga köksgolvet ser ut. Med gråa kakelplattor. Sanna tittar och säger att det blev mycket finare än hon hade trott. De står på samma sida av den stora gråheten. Utan att röra vid varandra.

Hon känner värmen från hans arm. ■

Olga ur 60-talsromanen om Silas 15 år

Vilket skitlov! På gården virrade jag fram och tillbaka mellan lidret, bastun och dasset och hjälpte vattenflödena på traven, ville inte in till mommo med sin stränga Bibel och sina eviga grälor. Med spetsen på de genomblöta stövlarna grävde jag upp ringlande kanaler. Efter en stund började känslan i fötterna försvinna.

Tyst, tyst vågade jag mej in för att inte väcka mommo om hon sov. Hon låg så stilla med det gråa håret som en sorgkrans av gammal vass runt skallen. Andades hon? Jag sparkade av mej stövlarna och smög fram för att se om hon levde. Inte ett ljud hördes men bröstorgen rörde sej svagt under särken. Min ilska lade sej. Gumskrället. Idag var det tydligt en bättre dag, en dag utan värk. Skönt.

För att inte störa henne smög jag mej tyst som en läderlapp upp för trappan. Sockorna lämnade våta smutsiga spår på trappstegen, fan också, mera städjobb, inga bevis fick bli kvar! Ateljén uppe på vinden var nämligen Olgas privatområde. Ingen fick gå dit upp. Ateljé var ett skrytord, rummet var i verkligheten bara en eländig skrubb med ett flugsmutsat fönster. Men med spännande och främmande lukter och grejer.

– Lilla Silllas, sa hon med sina ryska tjocka L-ljud och konstiga R, och andades sin fräna mahorkalukt på mej, förrbjudet omrrråde!

Ren i trappan stack tobakslukten i näsan, blandad med oljefärg. Tavlor och dukar, i mina ögon alla likadana, stod uppradade längs väggarna. På staffliet stod en nysspåbörjad komposition som såg ut att bli en kopia av resten: Olga hade mani på madonnor, jungfru Marior, blekfeta, klumpiga och skevande. Alla med nakna Jesusbarn, tjocka och fyrkantiga som små klossar, i ilsket pink, i famnen. Det kändes ruskigt att ha en hop madonnor blängande på mej från evigheten, säkert kunde de glo genom hud och kött ända in på min svartprickiga själ, se det nattliga slemmet i sängen, snattandet ur morsans fickor, svordomarna, och satansmusiken jag lyssnade på. Iskallt och dragigt var här dessutom och jag började förstå varför Olga alltid gick klädd i flaxiga mantlar, malätta slängkappor och ett stort lager av sjalar, tröjor och yllebyxor. Jag hade trott att hon ville se ut som en riktig konstnärsohem men insåg att hon bara skyddade sej från att frysa ihjäl.

Jag drog av mej de blöta sockorna och försökte gnugga lite värme i fötterna. Kanske var det min fotsvett? De heliga Madonnorna såg så ogillande ut att jag

hastigt trädde på mej ett par gredelina långstrumpor som hängde över en stol-skarm. De stack, men värmd. Jag vände ryggen åt de stränga Mariorna och roade mej med att klämma ut färger på paletten. De doftade eggande och jag fick en stunds skön terpentinfylla. Siena, ockra, cobolt, mangenta, ultramarin, stod det på tuberna och jag blandade ihop allesammans. Det blev lika musgrått som Ömans gårdsgård. Snopet. Jag knyckte en cigarett ur ett av Olgas skrynkliga paket CCCP-tobak, tände den men fick ett hiskeligt hostskov. Fimpade genast för oljudets skull och hoppades att mommo inte vaknat. Tog en ordentlig slurk ur en halvfull Vodkaflaska i stället, för att åtminstone åstadkomma ens en ynka liten synd. Tvi! Jag styrde mej i basker och mantel och ritade en kolmustach under näsan och poserade framför spegeln med penseln och paletten i högsta hugg. Äsch, det konstnärliga intrycket förstördes helt av att jag hade en massa nya finnar, nästan lika skrikiga i färgen som Jesusbarnen. Jag provade mej i stället igenom raden av Olgas andra slängkappor i papegoj färger som hängde på spiken och låtsades att jag var Stålmannen i Metropolis klädd i osynlighetsmantel som räddade Lois Lane och andra snygga bönor ur skurkarnas grepp. Av nån underlig anledning såg de alla ut som Nea.

Hur Olga Koscholleff kommit in i mitt liv och flyttat in i vårt hus mindes jag inte. Var det kanske efter skilsmässan? Eller nån annan gång när morsan varit i slarvor; de gångerna var jävligt många. Men faktum stod kvar att Olga hade uppoffrat sej, satt alla sina egna planer på hyllan för morsans skull.

– En konstnär av rysk aristokratfamilj som avstår från yrke och giftermål! För en nervsvag hysterikas skull, viskades det i byn. Det måtte finnas nåt snuskeri med i bilden, kvinnorna bor ju ihop!

Olga var av obestämd ålder, lång och knotig men med stora bröst, som liksom tyngde henne till jorden. Hon hade en nuna som påminde om en hästs. Stora nikotingula tänder och yvig lingul pannlugg. Också skrattet liknade en hästs. Fast det blivit lite lite gnäggande på sista tiden. Bakom hennes sammanvuxna gulvita ögonbryn och hennes sätt att gå, strängt framåtlutad som i storm måste det en gång ha funnits en ung flicka spejande efter en snygg prins på sin svarta springare eller vad det nu var sagorna dillade om? Ja, och kanske en och annan unge? Och nu hade hon mej. Som en amazon med dallrande pannlugg tog hon mej i försvar, lade händerna beskyddande om mina axlar i stridens hetta. Hennes spadhänder var starka och varma. Böcklinghänder kallade jag dem, det var när nån ny Madonna i ateljén fått sin guldgloria – färgen satt kvar i veckor ovanpå den nikotingula huden och händerna blev magiska.

Jag gillade Olga, hon var inte som andra vuxna, hon var klar och skarp. Gjorde sej inte till nåt märkligt, redig liksom. Och karln i huset! Bra för vår tra-

siga familj, mest för morsan förstås. Men också för mej. Hon förstod sånt man inte kunde snacka med morsan om – helt utan snack! Skönt med en normal mänska i huset, ja, om det nu är normalt med en mahorkablaffande hästlik bystdrottning? Det där med aristokrati måste ha varit ett enda stort missförstånd. Nån mindre aristokratisk än Olga kunde jag inte föreställa mej.

Morsans nerver satt på ytan och hon hade ideligen migrän- och depressionsskov. När jag tänkte på henne, såg jag för mej henne hyperventilera eller böja nacken som en visnen blålocka medan hon släppte ut hickande gnäll och snörvlingar. Hon hade varit sjukskriven otaliga gånger men konstigt nog fått sej hopsamlad när mommo fick kräftan och flyttade in. Men hon balanse-
rade på tunn lina och kunde när som helst krackelera. Olga tröstade och smekte, strök henne timalt över ryggen under svåra nätter och nynnade henne till sömns med sin brumbjörnsröst och Partisanvalsen. När det riktigt krisade peppade Olga upp morsan med uppenbara lögner och falska förhoppningar utan att blinka. Och det hjälpte!

Olga hade trollkrafter, både i sin tobaksbas, sina böcklinghänder och sin knotiga kropp. ■

Felles nordisk ordlista

Under min tid som skoldirektör, senare linjedirektör, för det svenska skolväsendet i Helsingfors var det nordiska samarbetet aktivt. En gång varje år träffades huvudstädernas ledande skolbyråkrater för att hålla kontakt, turvis i någon huvudstad. Ja, Danmark utmärkte sig genom att inbjudas till två: i Köpenhamn men också i den välbärgade förorten Gentofte. När jag frågade varför det var så, fick jag svaret att det var historiskt betingat: Idén till de gemensamma överläggningarna hade uppkommit i Gentofte.

Av helt andra orsaker var det också två som representerade Helsingfors, nämligen den finska skoldirektören och så jag. Helsingfors är ju den enda huvudstaden i Norden som håller sig med två särskilda skolväsen, ett finskt och ett svenskt.

För oss från Finland var det viktiga möten där vi konkret fick följa med hur den långsamt ökande invandringen påverkade undervisningen. Särskilt Danmark men snart också Norge och Sverige fick lägga grunden för hur elever från främmande kulturer, med ett ökande antal olika hemspråk skulle beredas för att kunna få sin utbildning i sitt nya hemland. När så småningom också Finland började få invandrare med olika ursprung till skolorna, kunde vi använda oss av de andras erfarenheter och bygga vårt eget system.

Men vårt samarbete hade också en friare dimension: Vid sitserna efter middagen blommade humorn. En vits som jag fortfarande gärna berättar i nordiska sammanhang går så här:

Man höll på med att arbeta fram en gemensam ordbok för de nordiska språken. Målet var *En felles nordisk ordlista* och gänget som skulle utföra projektet var samlat på Hanaholmen, det svensk-finska kulturcentret vid Västerleden.

Man satt runt ett bord med en sekreterare som antecknade deltagarnas förslag. Man var kommen till ett ord som skulle betyda ”det där vita som man håller i kaffekoppen”.

Den norska delegaten fick öppna: Jej foreslår *flöte*, det hörer bra ut, sa han.

Och dansken: Mit forslag er *flöde*, det syns jej.

Så islänningen: Naj, det bör nok vaere rjómi, det bender ja a.

Den finska delegaten: Jak föredrar *kerma*.

Svensken har lyssnat på de andra och kommer fram med det ord han vill föreslå till ordlistan: Alltså, mitt förslag är *grädde* – för så heter det ju! ■

Möte på tåget

Inför den långa tågresan tillbaka hem från Pieksämäki insåg vi att det var tur att vi inte ätit innan vi steg ombord.

Kanske restaurangvagnen kunde hjälpa oss att fördriva någon timme – det hade ju lyckats bra på förmiddagen då resan gick i andra riktningen.

Så vi vandrade knykigt följande tågets överraskande ryck från sida till sida genom vagn efter vagn i riktning mot den bakom ett otal stängda dörrar förskansade oasen. Mänskor som sitter på sina platser i ett framfrustande tåg är otroligt intressanta att iaktta.

De har så olika sätt att hantera den ständiga strömmen av medpassagerare som tar sig förbi längs den skakande mittgången. De vänder bort blicken eller stirrar tvärtom stint på de rörliga stapplarna, de visar stängda ansikten eller någon gång ett medlidsamt leende, ibland omger de sig med en uteslutande kall likgiltighet.

Det är inte endast tågets skakighet som gör travandet längs mittgången till en prövning.

När vi äntligen nått fram till restaurangvagnen fanns det inte en enda sittplats där. Att vända om, ta sig tillbaka längs mittgången genom alla vagnarna – det var en omöjlighet i det här läget. Vi behövde inte ens prata om den lösningen.

Maken ställde sig i kön för att beställa det vi kommit överens om att äta och dricka, själv gick jag långt in i restaurangen och spanade efter möjligheter att få sitta. En glatt leende uniformsklädd ung person blev vår räddning. Hen skuffade galant ner sin ryggsäck från bänken och visade med handen att jag skulle sätta mig ner på platsen bredvid.

Det gjorde jag, glad över inbjudan.

”Men vi är tyvärr två, min man borde också få en plats”, sa jag. Den platsen trollades fram, med hjälp av ett par vid bordet bredvid som flyttade sig lite tättare ihop.

Vilket tillmötesgående!

Nu ville jag veta mer om den vänliga soldaten och jag inledde ett samtal med henne. Hon var faktiskt den första kvinnliga beväring som jag träffat – och därför hade jag en massa frågor att ställa.

När jag så sent omsider, en månad efter tågresan, sätter mig ner för att skriva om mötet med Julia märker jag att det plötsligt blivit aktuellt, nu skrivs det och pratas om kvinnor i militärtjänst i offentligheten överallt, varje dag. Orsaken är det märkliga förslaget som försvarsminister Jussi Niinistö slängde ur sig: Låt oss sluta med att ta in kvinnor för militärtjänst. Så skulle man enligt honom spara in en massa pengar!

Det är ju nu, i ljuset av den här nya vändningen, som jag borde få prata med Julia.

Så jag skickar henne en e-post och ber om att få hennes reaktion. Och efter någon månad nås jag av hennes svar:

”Det var i maj 2018 som Jussi Niinistö tog upp idén att stoppa antagningen av kvinnor till militären. Det skulle inte bli ett långvarigt avvisande utan gälla ett eller ett halvt år. Men det skulle spara staten fyra miljoner euro. Två miljoner ifall det blev ett halvt år.

Ett märkligt utspel av Niinistö! Det borde ha varit bättre underbyggt. Att en diskussion blev följd är den enda fördelen med förslaget.

Att kvinnorna skulle vägras militärtjänst väcker vämjelse i mig. Klart att man ska spara men försvaret av Finland är ändå viktigast.

Själv har jag avslutat min frivilliga militärtjänst med gott resultat. Jag tycker att varje euro som använts för mig har varit till nytta för det finska försvaret. Jag tjänstgjorde ett år, utbildades till ledare och tog till mig allt det som hör till mitt uppdrag.

Liksom under tjänstgöringen fyller jag nu inom reserven mitt uppdrag som försvarare på ett mycket bra sätt.

Med god kondition och seghet klarade jag de fysiska utmaningarna på åtminstone samma nivå som genomsnittet eller bättre. Under de tyngsta utmaningarna då kroppslig anspänning och psykisk stadga prövades hängde jag med hela vägen, fast mången man och kvinna avbröt.

Min försvarsvilja är ansenlig och jag är en viktig resurs för Försvarsmakten.”

Julia skrev mycket mer, här några tankar som hon klätt i svart för att understryka budskapets tyngd:

Jag förstår inte varför jag som kvinna anses höra till den mänskogrupp som man på grund av inbesparing ens tänker på att lämna utanför militärtjänsten. Niinistös besked är sårande då det antyder att mitt jobb inte uppskattas. Motiverade kvinnor höjer försvarsförmågan och det var ju det viktigaste.

I stället för att hålla fast vid de gamla rollerna måste man fördela rättigheter och skyldigheter oberoende av kön.

Jag vill tillägga att om det endast handlar om att minska antalet beväringar, borde man inte göra det till en fråga om könstillhörighet.

En motiverad kvinna ger Försvarsmakten mer än en man som har dålig kondition eller saknar motivation.

Bland både män och kvinnor finns det sådana som orkar springa i skogen och lyfta ammunition. I båda grupperna finns det också de som inte orkar.

Tack Julia för att du hjälpte oss att klara av den utdragna tågresan (Helsingfors–Pieksämäki–Helsingfors) en dyster dag i april 2018. Mötet med dej hjälpte oss att för en stund skingra de tunga tankar som det sista besöket hos en nära anförvant, redan onåbar, hade framkallat.

Lycka till med dina juridikstudier, som du valde framom att bli stamanställd inom Försvarsmakten! Det känns tryggt att veta att du är en aktiv reservist. ■

En för alla

*Hen betraktar sig som ateist
och ställer sig allra sist
när någon om nåden talar,
om vägen till himlens salar.
Men innerst inne hen vet,
att Guds rikes hemlighet
är storlilla ordet förlåt
som leder på vägen framåt,
att någonstans finns det en port
som Jesus Kristus själv gjort
för*

*ateister
och baptister,
metodister
och pietister,
egoister,
pacifister,
populister
och jurister,
journalister,
moralister,
kalvinister
och ligister,
adventister,
naturister,
nykterister
och cyklister,
pianister
och basister,
alla möjliga artister,
dietister,
feminister*

*och yogister,
eller upplevelseturister
samt för
vanlig lutheran.*

Hallonmasken

Sommaren har i år varit varm och torr. Överallt står buskar och bruna grästuvor och ropar efter vatten. Jag står i trädgården vid hallonsnåret. Himlen kan inte vara mera blå och solen inte mera het än den är i dag. Jag kisar upp mot solgasset, drar ned kepsskärmen över ögonen och fortsätter med hallonplockandet. Torra blad och blommor finns det gott om. Några mogna hallon lyser inne i snåret. Jag sträcker in handen och plockar ett. Hallon har alltid varit mitt favoritbär och det vattnas i munnen. Då jag för hallonet till munnen ser jag en fet mask vaja av och an inne i bäret. Trots min avsky för maskar kan jag inte låta bli att se på hur den borrar sig allt djupare in i det röda bärköttet. Hallonmasken! Det fanns en saga med samma namn. Sagan var skriven av Zacharias Topelius och fanns i en liten bok jag hade som barn. Vad hände med den hallonmasken?

Jag lägger maskhallonet i en skål på trädgårdsbordet och går in i huset. Uppe på vinden finns lådor med gamla böcker. Jag gräver i lådorna och hittar boken jag söker. Topelius Sagor III står det på pärmen. Boken är i dåligt skick med söndrig rygg och tummade sidor. Jag slår mig ner i en dammig fåtölj och börjar bläddra. På sidan tjuogoett hittar jag sagan om Hallonmasken.

Under mina första barndomsår hade jag ett varmt förhållande till Zacharias Topelius. Jag växte upp i en by på den östnyländska landsbygden. Min pappa var folkskollärare. Vi bodde på skolan, lärarbostaden fanns i ena ändan av huset, skolsalen i den andra. En tambur skilde dem åt. Jag tillbringade mycket tid i skolsalen. Det hände att jag fick lov att sitta under katedern vid pappas fötter då han undervisade om jag klarade av att vara tyst. Det var inga problem för mig.

Från min plats kunde jag se en byst av en gammal farbror med vitt hår och hakskägg. Från sin piedestal blickade han ut över klassen. Han såg snäll ut. Jag visste att han hette Zacharias Topelius och att han skrivit sagor som tant Olga läste för mig. Jag såg på honom och fantiserade att han var min morfar. Min mamma och pappa kom från Österbotten, ett ställe långt borta, där mina far- och morföräldrar bodde. Därifrån kom också Topelius.

Jag hade tidigare utsett Tant Olga som min mormor. Tant Olga, som var lärarinna i småskola, berättade att Topelius föddes på ett ställe som hette Kuddnäs. I vår by kallades korna för kuddor. Jag tyckte att namnet Kuddnäs inte passade för ett hus där det bodde små barn. Min nya morfar hade också kons-

tiga namn som var svåra att uttala och komma ihåg. Ordet sackarin däremot var lätt att minnas. Sackarin var ett sötningsmedel och jag älskade allt sött. Så i min värld fick min fantasimorfar heta Sakarin Pelius.

Jag tyckte om att sjunga och gick jämt och trallade på någon melodi. När jag började skolan fick vi lära oss psalmer och sångtexter utantill. För mig var texterna viktigare än melodin. "Sov du lilla videung" sjöng jag med hög röst då jag om vårarna plockade videkissor. Jag visste inte vem som skrivit texten men det var inte viktigt då. "Jag gungar i högsta grenen av Harjulas högsta ås" hörde till mina favoritsånger i folkskolan. Texten är vacker och metaforerna fantasiful- la." Så blå som en älsklings öga", kan man säga det mera talande. Och slutor- den "Ack lär oss att älska vårt land" fick mina ögon att tåras. Bland julsångerna tycker jag mest om "Giv mig ej glans ej guld ej prakt". Senare lärde jag mig att Topelius stod för texterna till dessa kära sånger som följt mig genom livet. När min storebror dog fann jag tröst i orden, "Och nu är lampan släckt" från Tope- lius dikt Vintergatan. För en tid sedan delade jag på Facebook en bild av en lit- ten tös, sovande på en gren med videkissor, tillsammans med texten till "Sov du lilla videung". Mitt äldsta barnbarn, på resa i Indonesien reagerade på in- slaget och skrev att han kom ihåg sången från sin barndom. Hans mamma hade sjungit den för honom då han var svårt sjuk.

I år fyller Zacharias Topelius 200 år. Gamla seder och bruk dör ut och för- svinner men Topelius texter är alltid lika aktuella och berörande. Mitt förhål- lande till Topelius har varat hela livet. När jag ser hans bild eller sjunger hans texter återgår mina tankar till barndomen.

Det prasslar till i ett hörn på vinden. Sagan om Hallonmasken är genom- läst, jag stiger upp och lägger boken tillbaka i lådan. Genom vindsfönstret ser jag trädgårdsbordet och skålen där jag lade hallonet. Skålen är tom. En fågel eller en ekorre har varit framme.

Hallonmasken i sagan höll på att bli uppäten av en sparv som begärligt lu- rade på den. Men masken räddades av Therese och Aina som lade den under en hallonbuske i skogen.

När jag försiktigt går ner för den smala vindstrappan tänker jag på alla psal- mer som vi pluggade i folkskolan. "Med varje slag som ditt hjärta slår, mot evigheten ett steg du går", skrev Topelius i en psalm. "Tid fås ej åter när den har gått", skriver han och undrar: "hur kan du tanklöst förslösa då vad du ej mera kan återfå."

Jag tar skålen och återvänder till hallonsnåret. Solen har gömt sig bakom en stor björk och luften är nu behagligt skön. Medan jag söker efter mogna hallon försöker jag komma ihåg alla verser i psalmen men det hela slutar med att jag sjunger "Blommande sköna dalar hem för mitt hjärtas ro" alltmedan jag sänder en tacksam tanke till Sakarin Pelius. ■

Varför?

är tiden så otålig,

*varför kan den inte stå,
varför? måste den ständigt
gå förbi mig, varför
har den spring i benen*

*varför kan den inte
bara vänta snällt
på alla oss som inte
hinner den ifatt?*

Själslig ånga

*sanningen
är värd att gråtas över*

** dess tragik*

*att tvingas leva obemärkt,
att inte synas framför, bakom
eller ens på sidan om
skölden som värjer
pultronhjärtat*

** dess triumf*

*när insikten kommer,
när skölden flagnar
kring en hukande ångest
som, längst därinne,
förångas i ett enkelt flöde
av insiktens varma tårar*

Vår, vår, vår

jag är ett träd

*av strömmande ljus
väcks vintern till liv
till ett skakigt avsked*

jag sträcker grenarna

*ut från stammen
ut i rymden, in i ljuset
vinkar vintern adjö*

jag är våren

*jag bär vårens vind!
med en artig touche
kittlar jag kvistarna,*

– de ja-sägande –

*de som sträcker sig
mot ljuset, möter vindens iver
lyssnar vårligen
på sina grannar, grenarna
vid stammen*

jag är en stam

*vårglad ända från roten
gungar, sjunger jag
låter grenarna vispa
i okänd koreografi*

jag är en dans

*bjuder upp vinden
som bjuder upp trädet
som svarar med grenarna*

*med stammen, alla rötter
när jag når*

*vårviskande
fram till själen
i en äkta vårgavott*

tack-sägande

Haiku

*klaraste solsken
i stormbyarna rasslar
sommartorra löv*

*

*återstudsande
känslor rådbårkar vid kärt
återseende*

*

*ibland, dock sällan
förunnas man den storbyk
som kallas tårar*

Om att bli ett minne i livslandskapet

*En dag Du finner nuets öppna dörr
Du kliver in och bara trivs
här ges Dig mycket gott till livs*

*en annan dag blir intet nu som förr
när nyckeln in i låset drevs
olästa orden blir, som skrevs*

*för nu är intet mer som förr
den ene evigt innestängd,
den andre evigt utanför*

*så sker när liv av given längd
tar slut, en vän ifrån oss dör*

och landskapet förändras

Perspektiv på längtan (fundra)

*det goda med
att ens personliga värld en gång
rasat samman
totalt*

*är det nya perspektivet
förmågan att se
hur allt är relativt*

*mer behövs inte
bara att man går i kras
blir fin som snus
en enda gång*

*för att man ska lära sig
hur allt, ALLT är en gåva
och allt det som är mitt
ska en dag tas ifrån mig
mina tankar, bekymmer,
tillkortakommanden,*

*min glädje
och min längtan*

*men när det stoiska lugnet ges,
varför ryker ändå aldrig rädslan sin väg?*

*trots perspektivet,
trots erfarenheten,
varför dör inte längtan
i sin manifestation
som en hoppets yttersta utpost?*

Bokstavsröra

Först kommer alla orden ut ur min mun. Sen kommer de, möjligtvis, in i dina öron. Ofta brukar de komma ur munnen med en väldig fart. Ordkonstruktioner som "hundraårsjubileumsutställningskommittémedarbetare". Ibland kan det hända att orden först klingar i mina öron och sedan börjar bestämma över min mun: Nagellack, borttagningsmedel, radio och reklam eller riksdagsman, utskott, suppleant och bostad. Det låter redan lite bättre fast resultatet kan vara detsamma och jag känner mig alltid lika bakbunden: "nagellack-borttagningsmedelsradioreklam" eller "riksdagsmannautskottssuppleant-bostad".

Men hur är det om vi läser orden i en text? Knappast läser vi varje bokstav, utan snarare känner vi igen ordens kontur och sedan gissar vi oss godtyckligt fram först till orden och sedan till meningen. Vilket visserligen inte är lätt med ord som "nagellackborttagningsmedelsradioreklam" eller "hundraårsjubileumsutställningskommittémedarbetare".

Nu har man vid Cambridge University och vid University of Edinburgh kommit fram till att man i texter skrivna på danska eller svenska endast behöver sätta den första och de två sista bokstäverna (= ordens kontur) i alla ord på rätt plats för att kunna läsa en mening. Således kunde jag lika så väl skriva "Ngealalckbnogrtamintegedsrraiedkolam" till exempel. Inte ser ordet mycket sämre ut än originalet "Nagellackborttagningsmedelsradioreklam".

Undersökningen av mera vardagliga texter visade i alla fall att bokstäverna faktiskt kan skrivas huller om buller, bara om ordens kontur håller.

Inspirerad av denna bokstavsröra vill jag avsluta min artikel med en kort bruksanvisning av bruksanvisningar:

"När du köper en vara har du rätt att få en burksasvinning. Burksainnsnvingen ska iånehlnla iustrkonntier så att du kan iatlnlesra, mtneora, aännvda, favörra och sökta vraan. I de fselta fall kan du kärva att få en burksainsnving på ssvneka. Om det inte fnins ngåon sdåan kan det gå bra om burksannsiving i sltläet har amlälnt knäda och briepligga smyboler." Kläla: Koumernsenvtket

Ovanstående text korrekt skriven:

[När du köper en vara har du rätt att få en bruksanvisning. Bruksanvisningen ska innehålla instruktioner så att du kan installera, montera, använda, förvara

och sköta varan. I de flesta fall kan du kräva att få en bruksanvisning på svenska. Om det inte finns någon sådan kan det gå bra om bruksanvisningen i stället har allmänt kända och begripliga symboler. Källa: Konsumentverket.] ■

Mobilens julhälsningar

Nu får det räcka!

Sjukförsäkringsbolag och världsförbättrare som lär vett och etikett har nu anklagat oss mobiltelefoner för att hindra människor från att umgås eller prata med varandra på julafton.

Herre du milde! Tror du faktiskt att det är det jag är ute efter? Har du ens försökt tänka på mig och hur jag själv mår på julafton?

I många veckor har jag hjälpt dig köpa den ena presenten efter den andra. Tror du inte att det vore dags för mig att koppla av lite, åtminstone för en dag? Självt fyller du magen med skinka, kalkon och lever-, kålrots-, morots- och mäktad potatislåda. Och jag? Om jag har tur så laddas jag med lite alternativ elenergi.

Jag trodde nog att du kunde ha tänkt dig en liten tackgåva till mig så här på julen. Men återigen är jag och de övriga närvarande mobiltelefonerna de enda i rummet som blir utan gåvor. Eller så får vi samma gåva år efter år. En Quick Charge Powerbank på 30 000 AH kanske eller ett nytt Flip cover med smarta fickor där du kan förvara alla dina kort. Varför inte meddetsamma självstickade strumpor?

Kära gamla vän, lyssna nu! Fundera lite på vad som passar sig på julafton? Lär dig ens lite om framgångsrikt bemötande av en mobiltelefon. Låt mig helt enkelt vila en stund.

Annars firar jag nästa jul helt utan dig!

Önskar dig en trevlig jul! ■

Har jag cancer eller har jag inte?

Jag skulle just den dagen få veta hur proven hade utfallit: Hade jag cancer eller inte?

Jag satte mig i läkarens förrum och väntade på min tur. Vi var många patienter där, så jag måste förbereda mig på att det kan ta tid. Dagen var klar och solstrålarna strilade genom fönstren. Nu ropades någon in. Nej, det gällde inte mig. När blir det min tur?.

Hade jag cancer eller hade jag inte?

Men äntligen fick jag gå in, jag var full av spänning.

Jag satte mig till rätta på en stol och väntade på utlåtandet. Läkaren sökte något i en låda, nej, det var inte där det hon sökte.

Nu skulle jag få veta ...

Men läkaren gjorde sig ingen brådska. Hon talade finska men med en brytning som kom en att förstå att hon var ryssinna. Hon gick till ett skåp ... och så började hon berätta. Hon hittade ett papper och så talade hon om att hon snart skulle göra en resa. Hon satte sig, det var synbarligen inte det rätta papperet. På nytt öppnade hon lådan.

Hade jag cancer eller inte?

Hon skulle fara till Stockholm.

Nu var det det rätta papperet. Och nu kommer det tänkte jag ...

Jo, till Stockholm och där är det fullt med vackra ljushåriga herrar ...

Alltså det var det som var det viktiga.

I förbigående fick jag veta att jag inte hade cancer ...

Det var på samma sätt som nordiska kvinnor föredrar mörkhåriga män.

Till sist återstår att säga:

Vi skall hoppas att hon hade flax.

Och

vi skall önska att ingen har cancer.

Utblickar

Min studio är liten. Där ligger på skrivbordet kringströdda böcker bl.a. ett stort grekiskt lexikon som har kostat 40 euro i bokhandeln. Den skulle passa för ett skolbarn som kämpar med det greksiska språket, men också för mig som är seniorstuderande. Framme är också Platons "Staten". När skall jag komma till att kunna läsa den på grekiska? Där är också andra böcker. För att lära sig och få insikter måste man pränta i sig kunskaper.

Vi befinner oss i alptrakterna. Utanför fönstret reser sig ett högt berg. "Jag skådar upp mot bergen. Varifrån skall min hjälp komma? Min hjälp kommer från Herren som har skapat himmeln och jorden." Höga berg är fascinerande. De har inspirerat till texten i Bibeln. De var gudarnas boningar enligt många folk i forntiden. De grekiska gudarna bodde på Olympos. Bergen är hemlighetsfulla. Långt borta ses några vita alptoppar.

Så ser jag igen på mina böcker. Studera är ett hårt arbete.

Plötsligt hörs ett tåg vissla. Vid bergets fot går en järnväg. På tåget står skrivet "Torino, Milano", där det rusar förbi i full fart. Till Milano beger jag mig en dag med min småkusin som har vänner där och beundrar domen, men jag far kanske vidare också – till Rom.

I Rom har man utsikt åt den klassiska kulturen till. Jag vill återse Rom. På ett tåg i Italien träffade jag en gång människor som var och en berättade var de var hemma. En imponerande matrona såg sig omkring med stolta blickar liksom att på förhand mäta effekten av sina ord: "Io sono romana", sade hon med pondus (jag är romarinna). Man kunde förstå den status det låg i att vara invånare i Rom.

I Rom är ett myller av folk, både äkta romare och turister som har kommit för att beundra fornminnena. En amerikan frågade mig på bredaste amerikanska om en byggnad, vad den var för något, där jag kom Via Veneto fram. Jag hade aldrig sett den tidigare i verkligheten, men kände igen den från en kalender som vi hade hemma på väggen.

Jag svarade honom tvärsäkert: "Castel Sant'Angelo." "Ou, Castel Seint-'Eingelou", sade turisten och var nöjd med svaret. På Piazza San Pietro samlades pilgrimer som hoppades se påven.

Vid Foro Romano har arkeologerna sitt tillhåll, de söker lösningen på historiska frågor. En italienare poängterar stolt för mig att italienskan står närmast latinet av alla romanska språk, men utgjuter sig över italienarnas bekymmer för hur den romerska kulturen skall kunna bevaras till eftervärlden och inte förvittra ...

Jag har nu definitivt slutat minnas och drömma och har återgått till läsningen. Det börjar skymma och jag tändar lampan på bordet. Toppen på berget utanför mitt fönster färgas ljusröd i aftonsolen.

Jag har fått en ny syn för min grekiska text och tänker litet utmanande: "Det besegrade Grekland besegrade Rom." ■

Hem till Björken och Stjärnan – men hur gick det sen?

Henrik och Gertrud och Henriks mor Margeta, bosätter sig år 1694 på Nyy hemmanet i Dagsmark. Den 300 år gamla gården delas mellan Henrik och hans bror Måns. Gården är ju inte stor nog att med säd försörja mer än en halv familj, så maten drygas ut med skogsbruk, jakt, fiske och boskapsskötsel. Men år 1712 bor familjen på Nyy och har det ganska välställt med sönerna Anders och Lars.

Stora ofreden når Finland år 1712 och på order av Peter den Store ska landet tömmas. Befolkningen flyr norrut och till Sverige eller gömmer sig i skogen. Det går illa på Nyy även om alla i byn stöder varandra för att försöka betala alla nya utgifter, om det sen gällde att betala en häst, en ko, en oxe eller en tunna spannmål, som erövrarna kräver.

Allt av värde förs bort. Många svälter eller slås ihjäl. Husen bränns, man pinar ihjäl dem man får tag på och för iväg barn och ungdomar som slavar.

Henrik Nyy är husbonde ännu 1712 då Stora ofreden börjar. Men något händer under de hårda förhållandena, så att det är sonen Anders Henriksson som övertar hemmanet då den ryska belägringen ca 10 år senare är slut år 1723.

Brodern Lars Nyström Nyy förs som barn bort av ryssarna. Han lyckas ändå ta sig tillbaka till Finland eller Sveriges östra del till hemgården Nyy och bor sedan med sin äldre bror Anders.

Han tjänar länge som korpral i Viborgska infanteriregementet och gifter sig. Men så blir han avskedad.

Vid vintertinget 1739 berättar han att brodern Anders Henriksson Nyy vill driva bort honom från hemmanet. De kommer ändå till en uppgörelse vid tinget, gården delas och Lars Nyström Nyy får sytning.

År 1775 är hans del av gården stor nog att med säd försörja en $\frac{1}{4}$ familj. Och de är 7 i familjen med gamla mor. Nya skatter läggs på allmogen. Hur ska de klara sig ekonomiskt? Hur mår Lars själv efter alla prövningar? Kanske inte så bra?

Gården måste på 1790-talet delvis säljas. Den köps av en inflyttad ålänning Grönberg med familjen Nyy, som kvarvarande inhysningar.

Trots att Lars modigt gick västerut, följde stjärnan och hittade björken på hemgården var det inte slut med prövningarna för hans del. ■

Fotnot: Namn och datum är ändrade, men detta handlade om mina släktingar. – Texten inspirerad av Zacharias Topelius bok "Sagan om Björken och Stjärnan" och av K. V. Åkerbloms "Lappfjärds historia", andra delen, 1952, s. 386–387.

Zacharias Topelius – i våra hjärtan

MMXVIII

*Maj månad är märklig
vi får njuta av en
långvarig värmebölja*

*inget regn
ingen dagg
ingen fukt
odlingarna lider*

*men Z föddes för 200 år sedan
då Finland var storfurstendöme i
kejsardömet Ryssland*

MDCCCLXVII-MDCCCLXVIII

*I slutet av år 1867 blev det kallt
i Norden och kölden ville inte släppa taget
Östersjön bävade under istäcket
långt in i maj*

*Kung Bore ville fira midsommar i Norden
och frosten frös bort allt man hunnit odla
i september*

*Missväxten och hungersnöden ledde till
massutvandring och
färden gick till Amerika
Z hade då avslutat sitt långa redaktörskap
vid Helsingfors Tidningar och var nu både
professor i historia och första ordförande för
Konstnärsgillet*

MDCCCLXIX

*Kölden fortsatte att pina Norden under
1868 och sviterna därefter kändes ännu 1869*

*Samma år
för 149 år sedan
öppnas Suez-kanalen
för trafik*

*Trippelalliansen krigar, japanerna slåss mot
varandra och britterna kämpar mot Maorifolket*

*Utvandringen till Amerika fortsätter
Nu har man hört om Guldet*

*Framtidstron spirar
Mendelejev publicerar det periodiska
systemet
Richard Wagners opera Rhenguldet får premiär
Johannes Brahms Requiem uruppförs i
Leipzig*

*I april får man njuta av Edvard Griegs
pianokonsert i a-moll, för första gång.*

*Inspirerad av all nydaning sitter Z vid sitt
stora skrivbord med en glödande passion för
alla former av konst och de värnlösa*

*Z skriver vetenskaplig text, främst historia
han skapar fabler, han skriver poesi och prosa.
Han ger ut böcker för både barn och vuxna
han skriver dikter som blir både visor och psalmer*

Z skriver Videvisan.

MDCCCLXX

*Oron och upprustningen fortsätter i
Mellan- och Sydeuropa*

*Kriget mellan Frankrike och Tyskland
bryter ut*

*Vi minns Napoleon III, Vilhelm I och
Otto von Bismarck, som bistra
herrar i gulnade historieböcker*

*Paris kapitulerar
Alsace – Lorraine
annekteras*

*Preussen blir allt
mäktigare medan
furstar åderlåter folken för
att uppföra kyrkor och
sagolika slott*

*Z blir första ordförande i Finska
fornminnesföreningen och finslipar
Videvisan. Alice Tegner skriver musiken.*

*”Sov du lilla vide-ung
än så är det vinter,
än så sova björk och ljung,
ros och hyacinter
Sov du lilla vi-de,
än så är det vinter” ...
Denna visa sjungs än idag i
våra hem, våra förskolor och skolor
och som vaggvisa*

*Vid sångstunder med de
boende på servicehemmen tänds
ljuset för en stund i många ögon*

*demensen rinner av
man kan orden till
Videvisan*

*Z finns i våra hjärtan
från generation till
generation.*

”Rex”

Vi hade allt vi behövde nu, med tanke på omständigheterna. Hustrun fick bra vård och jag och sonen var närvarande, bara på några dörrars avstånd. Vi fick fullt uppehålle och framför allt lugn och ro. Vi hade varsitt eget rum, sonen ett med säng och skrivbord, jag ett med säng, ett par fåtöljer och TV. Vi kunde gå på promenader i den vackra parken och sitta i kanten och se på folk som kom och gick. Varje morgon åkte sonen till skolan och jag till jobbet.

Jag hade förstått att sjukhuset var det bästa av sitt slag. Det var byggt för över 500 år sedan och berömda personer från hela världen hade vårdats här. Huvudbyggnaden var som ett gammalt slott, två höga torn och fönstren var höga och välvda upptill. Sjukhuset låg i utkanten av staden, uppe på ett berg, allt var som på ett vykort och människorna var vänliga mot oss, åtminstone låtsades de.

Vi hade bestämt för ett dylikt arrangemang för att min hustru och vår sons mamma skulle få ha det så bra som möjligt den sista tiden hon levde. Vi hade sålt vårt hem, sommarstugan och båten, bytt till en mindre bil, och nu var vi alla här, på en obestämbar tid framåt. Skolan vår son gick i hade utmärkt undervisning och ingen hade något att anmärka över varför vi var här. Jag kunde jobba på distans om jag inte ville resa de knappa 30 kilometrarna till min arbetsplats.

Problemet var, att efter några dagars vistelse trivdes vi inte något vidare. Jag hade förstått att hustrun inte skulle bli friskare mera. Varje dag som gick var hon tröttare, hade mer smärtor och kunde knappt tala. Det kändes som en evighet. Jag kunde inte koncentrera mig på det jag skulle, på jobbet och det blev inte av att hålla kontakt med vänner desto mer. Sonen hade det också ensamt. Det syntes på honom, trots att han sade att i skolan går allt bra. Jag sa att han kan be kompisar komma hit efter skolan, eller vi kunde åka någonstans, men det blev inte av. Vi pratade med psykologer och också en präst, vad de än sade hade ingen inverkan. Vi skulle vara här, så skulle hustrun dö, och så skulle vi åka någonstans, men vart, och göra vad?

Vi kunde inte fatta varför det skulle gå så här just för oss. För 10 år sedan var vi en lycklig familj. Vi hade flyttat till ett nytt fint hem, sonen skulle börja i dagiset, vi skulle skaffa nya vänner bland människorna i grannskapet. Men så hade hustrun blivit sjuk. Allt hade gått mycket långsamt men nu var det så här.

Vi brukade följa med folk som skrevs in som patienter. De var alla äldre än

vi. Deras äkta hälfter, barn och barnbarn kom för att hälsa på dem, men de levde vanligtvis bara några veckor, sen kom sköterskorna och täckte över dem med vita lakan. Jag minns att de pratade om en gammal man som inte hade känt igen sin hustru. Han hade frågat "hur har jag kunnat gifta mig med en så gammal kvinna?" och det hade väckt en hel del munterhet.

En kväll hände något konstigt. Jag såg i korridoren en kvinna i min ålder, hon verkade aningen förtvivlad. Och till all häpnad kände jag igen henne! Hon var mamman i en familj vi hade haft kontakt med flera år sedan, innan de flyttade till en annan del av landet. Hon hade kommit dit med sin dotter. Dottern var allvarligt skadad, hon hade hela överkroppen omlindad i ett paket. Dottern hade, då vi senast hade träffat dem varit en flicka som hade fart på, hon sysslade med ridning och var inte rädd för att rida med hästar som var flera gånger högre än hon. Jag tänkte, att jag inte frågar hur hon hade förolyckats, för det hade inte så stor betydelse. Hon hade försjunkit i koma, och prognosen att hon skulle överleva var liten. Jag kände igen henne, hon var lika mager och ynklig som då jag senast sett henne. Jag försökte litet viska åt henne, om hon skulle vakna, och tog i hennes hand.

Jag berättade för sonen att det hade kommit en ung patient, en som han också känner. Jag föreslog att han också skulle se på henne. Hela situationen gjorde mig illa till mods. Jag såg på hennes mamma och kunde inte låta bli att gråta. Vi höll om varandra och gick ut i korridoren. Sonen och flickan blev kvar i rummet. De hade varit goda kompisar som barn trots åldersskillnaden, flickan var knappt tre år äldre. De var helt tysta, något instrument surrade och pep.

Jag såg uppåt mot det välvda taket i korridoren. Ja det såg inuti också ut som i ett gammalt slott eller åtminstone en sådan där gammal klinik som man sett i gamla filmer.

Flickans mamma sade att hon kanske får ansiktet transplanterat. Om hennes allmänna skick bara blir bättre. Det fanns alltså hopp. De unga brukar klara sig.

Min hustru hade fått så gott som alla inälvor transplanterade redan under årens lopp. Bara hjärnan var den ursprungliga. Ena foten var amputerad, hennes hud var varig och full med blåsor. En hudtransplantation skulle bara vara bortkastad. Ingen läkare kunde egentligen förklara varför min hustru blivit sjuk. Dåliga gener antagligen, eftersom flera i hennes släkt insjuknat och dött som rätt unga. Det var alltså inte fråga om cancer. Det skulle ha varit alltför lätt att åtgärda.

Jag hade tänkt att då allt är över, skriver jag en bok. Men om vad? En arbetskompis till mig hade berättat att han under en flygresa hade träffat en man

som skrivit en bok om sin hustru som hade insjuknat i cancer, men plötsligt blivit frisk efter att hon blivit gravid. Ett lyckligt slut alltså.

Det hade gått ungefär en halv timme, och min son kom plötsligt ut ur rummet. Han sade att hon hade öppnat munnen och sagt: "Rex!" Mamman frågade om han menade allvar, rusade upp och gick in i rummet där flickan låg. Men hon hade inte sagt något mer. Mamman var ändå säker på att hon hade sagt något, för Rex hette hästen hon brukade rida på!

Nåja, vi kände litet hopp om att under kunde hända för vår egen husmors del men läget såg inte bättre ut.

Flickan låg fortfarande i sin säng och något annat än "Rex" hade hon inte sagt en enda gång. Hon hade fått brännskador av tredje graden på hela överkroppen, och borde vara död, men hjärtat slog och hon hölls vid liv. Mamman öppnade sig till slut åt oss: "Hon hade tillsammans med några vänner gått för långt. De gick ända fram till, ja ni vet, vart man inte borde få gå." Jag svarade: "Vi håller det här mellan oss, naturligtvis", och fortsatte: "Klarade sig vännerna?". "Nej", de brann alla, alla hennes vänner för" var svaret.

Jag förstod med ens, att det var fråga om samma frihetsbegär som unga alltid kämpat med. Det perfekta, ordnade samhället var byggt för oss vuxna, som levde enligt strikta mönster. Unga skulle göra exakt som de blev lärda, vi skulle föregå med exempel. De som var svaga eller dumma skulle få det ordnat på annat vis, men de skulle också dra sitt strå till stacken.

Vi levde i en värld där krig, arbetslöshet och fattigdom inte existerade längre. Men man fick inte bestämma över sitt liv. De som försökte ta sig bort, till de Andra, var tvungna att korsa de Sura träskan och om man lyckades med det, ta sig över Åskbergen.

Åskbergen var det allra nyaste Mänskligheten hade skapat. De levererade energi åt alla innanför. Stora blixtar lyste upp om nätterna när bergen producerade energi. Men de höll sig på avstånd och mullrade bara dovt. Utan åskbergen skulle vi leva som våra förfäder för flera hundra år sedan: Bli sjuka och dö som 50-åringar. Men nu kan vi leva tills vi är 150. För att kunna njuta av livet så länge, krävs hälsosamt levnadssätt, mångsidig utbildning och framför allt att man tar hänsyn till allt och alla som är engagerade. Det heter att man blir djuplodad då man är 10–15 år, och Mänskligheten tar sedan hand om att man leds in på den rätta vägen. För närvarande finns inga längre vid liv som inte blivit djuplodade. Helt säker är man inte, för en del kan ha förfalskat sina djuplodningsmärken. Varje djuplodad har ett antal tatueringar på sin kropp med vissa symboler enligt ett kodsysteem som bara Mänsklighetsrådet känner. Under upproret för 102 år sedan påstås några tusen av de Andra ha kommit över koderna som berättar mönstret för märkena. Största delen av de Andra som

kommit över har hittats, och likviderats, men i vissa avkrokar lär skall leva stammar av dem, som är kända för att ta stora risker. Deras livslängd är mycket kortare, vilket får inälvorna att börja koka efter c 50 år, för att födan vi äter tär på dem till sådan grad att de inte överlever.

Mitt problem var inte att jag skulle bli avslöjad. Jag var själv djuplodad och min son var, men min hustru härstammade från en av dessa stammar som förfalskat sina märken och levat i skymundan, tills hon också anslöt sig till Mänskligheten, för att hon ansåg att hon inte har någon framtid bland de Andra. Därför ligger hon där hon ligger. Hon har fått leva bland oss i över 50 år, på privatklinikens dolda avdelning försöker läkarna göra vad de kan, men vi vet att slutet är nära. Sedan är det bara fritt fram för mig att leva vidare, ensam naturligtvis, för Mänskligheten tillåter bara att man gifter sig en gång.

Vi slår på nyheterna på Tuben. Egentligen kommer nyheter blandat med underhållning oavbrutet, det gäller att slå på rätt frekvens så att man kan tyda dem. I dag berättade industriministern, att man har gjort stora framsteg i att tämja Åskan, som ger oss liv. Åskan kommer närmare oss varje dag, gör oss starkare och oövervinneliga. Nån dag kommer Åskan att föra oss till stjärnorna och få oss att bli ett galaktiskt samfund.

Nyheterna berättade också om att man lyckats förstöra en stor trupp av de Andra, ledd av en ung man som tror sig vara någon hjälte. Han hette Rex. Rex brändes ihjäl, man visade upp de förkolnade resterna av honom, som visserligen ingen kunde känna igen. Bara en flicka lyckades fly från truppen, men man antar, att hon inte längre är vid liv.

Sedan avslutades nyhetssändningen med Nationalpsalmen, och alla skulle efter det lägga sig för att sova, sammanlagt 10 timmar, för våra kroppar behöver mycket längre sömn än tidigare.

Om natten får endast de som i djuplodningen klassats till inferiora, vara vakna, för de skulle arbeta. Deras arbete styrs av digitala superiorer, som vet exakt vad som skall utföras. De inferiora sover bara 4 timmar om natten, men de får bra näring för att kunna klara av sina tunga bördor.

Denna natt åskade det hårdare än vanligt. I fall av övertensifiering, skulle sjukhusets elsystem kopplas av och reservgeneratorer stå för strömförsörjningen. Systemet var så enkelt att t.o.m. en inferior kan koppla på det och fortsätta sitt arbete.

Kontrollrummets tensionsmätare pekade på det lilafärgade området. Det betydde att risk ännu inte förelåg, men vissa försiktighetsåtgärder skulle vidtas. Två inferiora av hundraedels rang kollade redan in instruktionerna, som den digitala superioren gav, och de började koppla på skyddsjordningen av sjukhuset. Av någon konstig orsak började samtidigt värmecentralen i källa-

ren visa för högt tryck, och de inferiora var helt handfallna. Trycket steg till 17 atmosfärer, och vid 25 finns risk för explosion. Mätaren steg hela tiden. "Koppla av skyddsjordningen" sade o, 01504321 åt o, 0145324. "På befallning" svarade o, 0145324. Regnet öste ner allt häftigare. Det gick inte att se utifrån annat än ett ständigt blinkande ljus av blixterna. Alla patienter och deras gäster sov. Sedan hördes en smäll som om någon skjutit med kanon, och allt lys-tes upp. De inferiora kastades mot väggen av tryckvågen. Den ena hann bara skrika "Öövertensifiering!", och hela kontrollpanelen exploderade. Ljusen släcktes i byggnaden och eldhärdar brann överallt. Ljusbågar som blixtrade mellan golvet och taket lyste upp korridorerna, allt blinkade i blått och alla vaknade.

Det första jag tänkte på var att vi måste ta oss ut. Men min son sade, att vi inte kan lämna mamma här. Ja, kanske det är bäst att vi försöker ta henne med, men hur skall vi lyckas skuffa henne i en sjukhussäng ut härifrån? Mamman till flickan var också förtvivlad. Det blixtrade nämligen speciellt hårt i flickans rum. Vi sprang alla dit, vi blev svedda av några babyblixtar, men brydde oss inte om.

Vi visste att det här var något som Mänsklighetsrådet hittat på. Rådet visste att det här sjukhuset användes ibland som tillflyktsort för icke-djuplodade, men också farliga, upproriska element. Utanför fönstren hördes surrande. Det var små drönare, sådana som redan i över hundra års tid använts till att spionera och hålla reda på folk. Några drönare flög redan inne, längs korridorerna. Det skulle inte ta länge innan flickan hittas, tänkte jag. Det var inte det värsta. Jag kände att min andning inte höll, och jag kände lukten av gas. Tänker de där sk-tarna ta livet av alla här? Jag greppade en handduk och blötte ner den, gav en annan åt min son och mamman hittade en tredje.

Jag tänkte att när det här är över, ordnar vi en ordentlig begravning åt min hustru, och åt flickan. Vi får inte dem med oss härifrån. Bra om vi får oss själva. Vi började krypa längs korridoren utåt, ner för trappan, tills vi mötte ännu en överraskning.

En man i något slag av rustning kom ridande på en häst in genom huvudingången, efter honom kom flera andra krigare. De hade svärd, och något slag av gammaldags vapen som small då man tryckte på en avtryckare. De sprang in i korridorerna, de riktade sina vapen mot drönarna och de lät dem smälla, och drönarna föll en efter en. Efter krigarna i sina gammaldags rustningar kom en trupp inferiora in, de sprang blixtsnabbt efter krigarna och började skjuta med strålvapen mot krigarna, men utan effekt. Sedan kastade en av de inferiora in en granat som började sprida gas efter att den briserat. "Gas!", skrek jag, som jag blivit lärd vid den korta men intensiva befolkningsskydds-utbildning jag gått genom. "Gas, Gas!"

Sedan minns jag inte just mer. Jag, min fru, vår son, och flickan och hennes mamma satt på trappan till sjukhuset. Vi hade på något underligt vis klarat att tacken mot sjukhuset. Flickan hade tillfrisknat, hennes ansikte såg ännu sårigt och eländigt ut, men hon log. ”Jag visste att Rex skulle komma, han skulle aldrig lämna mig i sticket.”

Vi såg ner mot dalen där staden låg. Det hördes skjutande och rökmoln steg upp här och där. Jag förstod att en trupp av de Andra hade brutit sig in i staden, till dem hade anslutit sig flera av de inferiora som blivit lovade ett värdigare liv. Vi skulle gå mot nya tider, som kräver vissa uppoffringar. Vi skulle inte bli 150 år gamla, jag kände det redan på mig. Maten vi tidigare ätit skulle ersättas med sådan som de Andra ätit, som skulle vara näringsrik men utan speciella tillsatsämnen. Flera av oss skulle flytta ut på landet för att bo och leva hälsosamt. Åskbergen skulle sluta med sitt konstgjorda muller och de Sura träskan skulle rensas på allt surt. Allt skulle ta sin tid. Mänskligheten hade hittills klarat sig från alla tänkbara katastrofer, och den skulle klara av den här också. ■

Sommar

*höbärgningstid
förr flermanskraft, tjuga
nu en man, maskin*

*sädesfälten
lyser gula i sol
bröd och gröt*

*jordgubbar mognar
för giriga ätare
fåglar hinner först*

*stora äpplen
faller alla dagar
nattmål för vildsvin*

*ryggen värker –
potatisupptagningen
blir tyngre vart år*

*slåttermaskinen
drogs förr av två hästkrafter
idag är de fler*

*hallonens kärnor
kilar in sig bland tänder
hej, tandpetare*

*storlommen kallar
smultron förlänger vägen
stranden kan vänta*

*jag fyller frysen:
bär, äpplen och grönsaker
bättre än köpta?*

*jag minns höstackar
men ser höbalar i plast
vart försvann doften*

*havre för hästar
eller hö, kor får balar
vem orkar gå längst?*

*tung man trampar hö
allt skall rymmas i ladan
vi hoppar från bjälke*

*tre-tio grader
värmeslag för nordborna
röda som kräftor*

*julihettans blom
slokar av vattenbristen
dricker på natten*

*glassen smakar bäst
då solen skiner som värst
rinner längs hakan*

*isté på modet
sockret klibbar i värmen
hellre ta en dusch*

*jordgubbar och glass
vi sätter oss vid bordet
flugorna stör med flit*

*myggorna sticker
enorma röda blemmor
har jag fått mässling?*

älgflugan kryper
längs hårfästet, tänker bo
schas, ingen älg här

åska och hagel
omväxling behövs alltid
trots fara och buller

ormens väg för till
röset där den solar sig
bilen plattar till

blåbär och hallon
små munnar gapar efter
årets njutningar

röda vinbären
börjar mogna för vispgröt
annars tas lingon

på komposten
blir gul klocka till grön gurka
zucchiniblomma

varma brisar
rufsar glada om mitt hår
håll huvudet kallt

himmel förblir blå
trots att jag väntar på regn
droppar svett på gräs

klimatförändring
väggarna håller värmen
sover i djungeln

eftermiddagen
man måste ta siesta
bara nordbor ute

*var är daggmasken?
jorden är torr som öken
blommor blir kaktus*

*vinden dansar in
genom fönster och dörrar
tango med gardin*

*mattorna tvättas
med tallsåpa vid havet
ränderna klarnar*

Guttorms saga

Guttorm Egilsson såg på när de tre seglen småningom gled västerut. Nästan alla Grindavíks vapenföra män hade gett sig ut på vikingatåg. Men inte Guttorm. Han trivdes inte med tanken på att röva och plundra, våldta och döda. Så han hade bestämt sig för att stanna hemma med de gamla männen, kvinnorna och barnen.

Och träden. Framför allt träden. Det var dem han verkligen brydde sig om. Han var väl medveten om att det ofta var nödvändigt att röja undan en del träd för att de återstående skulle kunna växa sig stora, men vad han verkligen ville var att byn skulle omges av en frisk, livskraftig skog. Inte bara för att den kunde ge virke till hus, verktyg och mycket annat – också vapen och skepp – utan framför allt för dess egen skull.

Just här, på toppen av hans favoritkulle, växte en ek som han hade tänkt helga åt Balder när den vuxit sig större. När skeppen försvunnit bakom synranden återgick han till att röja bort sly för att ge eken rum att växa. Han fortsatte arbeta tills solen gått ner, och ännu en stund efter det i den ljusa sommarnatten. Sedan gick han ner till byn för att inta sin kvällsvard och lägga sig.

Som vanligt fick han stå ut med många spefulla blickar. De flesta i Grindavík betraktade honom som en pultron för att han inte gett sig ut på vikingatåg med de andra unga männen. Men det brydde han sig inte om, han var van vid det.

Unn var en av de första han mötte. Hennes yppiga figur drog alltid till sig mäns blickar, också Guttorms. Hon spottade i hans riktning, fast inte tillräckligt långt för att träffa honom. Än sedan? Fast han inte kunde undgå att lägga märke till hennes stora bröst och undra hur det skulle kännas att leka med dem, visste han mycket väl att hon, som byahövdingen Geirolfs frilla, skulle ha varit oåtkomlig för honom i vilket fall som helst.

Och det fanns faktiskt en ung kvinna som förstod honom. Inte bara det, egentligen fann han Gunnhilds smärta skepnad mer tilldragande än Unns överdrivna yppighet. Visserligen hade Gunnhilds föräldrar vägrat ge henne tillstånd att gifta sig med Guttorm, men de hade inte heller krävt att hon skulle gifta sig med någon annan. De tycktes mer benägna att se tiden an.

Två dagar senare var Guttorm igen uppe på samma kulle. Solen hade gått ner, men himmeln i nordväst glödde ännu röd. Månen avtecknade sig, nästan full, mot bergen långt borta i sydost.

Han rätade på ryggen efter att ha dragit upp ännu ett par ungträd. Nu hade han röjt färdigt, åtminstone för den här sommaren. Nästa sommar skulle nya träd redan skjuta upp här och behöva röjas undan för att ge den blivande heliga eken plats.

Han torkade svett från pannan och vände blicken mot solnedgången. Den var ståtlig – men vad var de där små ojämnheterna vid synranden? Han tittade närmare.

De såg ut som segel. En liten flotta närmade sig, driven av en västlig bris.

Kunde det vara Grindaviks egen flotta, på väg tillbaka från sitt vikingatåg? I princip var det möjligt. I bästa fall kunde den ha seglat till England och tillbaka på två dygn. Vindarna de två senaste dygnen hade inte varit särskilt gynnsamma för en sådan snabb seglats, men man kunde ju också ro skeppen. Men det skulle knappast ha blivit tid över för plundring.

Kanske byns vikingar hade tillfogats ett svidande nederlag och var på väg hem med svansen mellan benen? Han visste inte om han skulle anse det vara bra eller illa. Nog var han ju såpass trogen Grindavik att han gärna hade sett dess rikedom öka, men å andra sidan – nej, han skulle faktiskt vara glad om de där slagsbultarna hade fått stryk. De förtjänade det.

Men tänk om det *inte* var byns egna skepp? Under rådslaget som hade föregått avfärden hade den gamle Einar nämnt att det kunde vara farligt att lämna byn nästan oförsvarad. Det kunde komma vikingar från någon annan by, till exempel Gilsbakki eller Boroeyrr, och plundra Grindavik, när det erbjöds ett så gott tillfälle. Geirolf hade avfärdat invändningen med att flottan snart skulle återvända, medförande allt slags rikedomar. Men han hade talat i kors, då han också hade nämnt att de kvarvarande kunde behöva sköta sig själva en längre tid.

Det var alltså allt skäl att ta Einars farhågor på allvar.

Och Grindaviks egna vikingaflotta hade omfattat bara tre skepp. Nu syntes fyra segel.

Nu gällde det att handla snabbt. Det skulle visserligen ta en stund för angriparna att nå land. Vinden var lyckligtvis svag, och angriparna ville antagligen inte trötta ut sig med att ro just före landstigningen. Men det fanns ändå ingen tid att förlora.

Guttorm sprang nerför sluttningen så snabbt han vågade i det tätande halvdunklet. Nerkommen i byn vände han sig till långhuset där Einar och hans släktingar bodde. Det gick snabbt att förklara situationen för honom, han hade ju insett risken redan på förhand. Guttorm och Einar kom överens att Guttorm skulle väcka folket i norra delen av Grindavik och Einar i den södra, och vardera skulle skicka ut folk för att sprida varningen allteftersom människorna väcktes. Alla skulle ta med sig alla sina släktingar och dyrbar-

heter och gömma sig i skogen söder om byn. Kreaturen var det bäst att lämna, de skulle troligen väsnas och förråda bybornas gömställen. Guttorm själv skulle försöka lura angriparna norrut.

Planen började skäligen bra. Alla byborna utom den gamla tokiga Alfhild hann gömma sig i skogen innan angriparna trängde in i Grindavik. Alfhild hötte med sin käpp mot angriparna och vrålade åt dem att dra åt Nifelheim. Ett litet tag skrattade angriparna åt henne, men sedan fick de nog och slog ihjäl henne.

Guttorm, som såg allt från sitt gömställe i skogsbrynet norr om Grindavik, bet sig i läppen. Synd om den modiga gumman, fast hon var tokig. Men nu var det dags för en avledningsmanöver innan angriparna började sprida sig åt alla håll. Han hade tagit med sig sin pilbåge och ett välfyllt koger. Och fast han aldrig hade skjutit en människa förut, var han en van jägare och bågskytt.

Han tog fram en pil, förde dess bakända till strängen, spände bågen, siktede på en av angriparna och släppte pilen. Den missade målet med en fingerbredd.

Angriparnas ledare ropade en order som fick dem alla att rusa norrut.

Bra. Guttorm drog sig tillbaka längre in i skogen. Han hörde roat på när angriparna snubblade över stenar och trädrötter där månljuset kastade skuggor. Själv kände han den här skogen lika bra som sin egen hand, han visste precis var varje stig gick och var man måste akta sig.

Varje gång angriparna visade tecken på att ha fått nog av jakten sköt Guttorm iväg en pil till. De flesta av dem träffade något träd eller missade av någon annan anledning, men några gånger hörde han ett rop när någon blev träffad, följt av stönanden. Han kände en bister tillfredsställelse när det hände. Han hade ingen lust att skada människor som aldrig hade försökt göra honom eller hans by något illa, men de här inkräktarna förtjänade allt ont som hände dem.

Ett par gånger försökte angriparnas ledare vara listig. Han höll tillbaka de flesta av sina män men gav några män på flyglarna order att flankera Guttorm och gripa eller döda honom. Men båda gångerna märkte Guttorm vad som stod på och smet åt sidan i stället för norrut för att sedan skjuta någon av dem i ryggen.

Kring midnatt, med månen i sydsydväst, märkte Guttorm att han närmade sig gränsen för det område han kände. Han måste vända åt något annat håll än norrut, och han valde att vända österut för att inte bli trängd mot havet i väster. Han fortsatte att då och då skjuta iväg pilar och sedan dra sig undan.

När månen hade gått ner och himmeln började ljusna i öster såg Guttorm eldsken i sydväst, där byn låg. Fiendehövdingen måste ha skickat en del av sina män för att plundra Grindavik på vad de kunde hitta och sedan bränna byn.

Det hade hela tiden varit klart att den risken fanns, men det hade han inte kunnat göra något åt. Vad han kunde göra var att rädda befolkningen och vad den kunde ta med sig, och det hade han gjort enligt bästa förmåga.

De återstående inkräktarna föreföll nu, såvitt han kunde bedöma, att avbryta jakten efter honom och bege sig mot byn. För säkerhets skull sökte han sig en god bit söderut, för att kringgå eventuella fällor, innan han närmade sig Grindavik. När han slutligen nådde skogsbrynet öster om byn såg han att det bara fanns pyrande, förkolnade rester kvar. Angriparna höll på att fösa några kreatur ombord på sina skepp.

Äntligen kunde Guttorm se deras hövding i dagsljus. Avståndet var för långt för att tillåta någon helt säker identifiering, men han var nästan säker på att det var Harald från Boroeyrr.

Slutligen begav sig inkräktarna iväg. Guttorm sökte upp byborna. Det visade sig att alla utom Alfild hade klarat sig, alla från lille Leif till gamle Einar. Einar sammanfattade vad de flesta tyckte: ”Ja, inte är jag med mina gamla ben så värst glad åt att sova i skogen, men det är *långt* bättre än trälldom eller död. Så, tack för varningen.”

Tio dagar senare återvände Geirolf med byns tre skepp och det byte männen hade samlat i räder mot byar i östra Wessex. Bytet var inte stort, vikingarna hade jagats bort av en överlägsen styrka, men några pund silver hade de fått tag i och ett halvt dussin trälar.

När Geirolf såg vad som hade hänt Grindavik blev han rasande och svor att hämnas på Harald av Boroeyrr. Guttorm belönades med en armring av silver. När Unn fick veta om det, såg hon på Guttorm som om hon ångrade att hon hade förhållit sig så föraktfullt till honom. Geirolf började ju bli gammal, kanske det skulle ha lönat sig att välja en yngre man.

Men om det var så hon tänkte, var det för sent. Guttorm log i mjugg och lade sin vänstra hand på Gunnhilds, där hon höll tag i hans högra armbåge. Vid det här laget var det avtalat att de två snart skulle gifta sig. ■

Fotnot: Det här är resultatet av en skrivövning ledd av Henrika Andersson. För andra av mina verk, se www.frejwasastjerna.net

Säbänäkä

En sorgelig visa om en man i fosterlandets försvarsmakt

*Jag var led på armén och jag längtade hem
för att få gråta ut hos min mamma.
Och jag klagade högt inför alla, men vem
det än var, så blev svaret detsamma.
Ty "säbänäkä" var det enda svar jag fick,
blott "säbänäkä" fick jag då till svar.*

*Nästa dag sku vi cykla Syndalen – Dragsvik
med sån fart att det fräste kring huvet.
Så jag sa sanitärn att jag hade kolik,
mådde visset och jävligt och duvet.
Men "säbänäkä" var det enda svar jag fick,
blott "säbänäkä" fick jag då till svar.*

*Längs en skogsväg när morgonens ljus än var skumt
sku vi cykla med fart som små pilar.
Så jag gnällde hos premin och sa det var dumt,
enda kloka att åka med bilar.
Men "säbänäkä" var det enda svar jag fick,
blott "säbänäkä" fick jag då till svar.*

*Jag skrev hem en epistel om allt som var vrångt
i försvaret av fädernejorden,
och visst hade jag papper i mängder, men trångt
blev det ändå för alla de orden.
Men "säbänäkä" var det enda svar jag fick,
blott "säbänäkä" fick jag då till svar.*

*Som en osalig ande jag irrade kring
och göt ut mina sorger för alla,
som blott orkade höra på alla de ting
som jag sade om dem som befalla.
Men "säbänäkä" var det enda svar jag fick,
blott "säbänäkä" fick jag då till svar.*

*Ut i skogen jag gick. Inför ugglor och mygg,
inför vesslor och sorkar och harar,
sa jag klart att vår linjechef tycktes mig stygg,
att befälet var vidriga karlar,
Men "säbänäkä" var det enda svar jag fick,
blott "säbänäkä" fick jag då till svar.*

*Och den kvällen jag upphov ett sakteligt stön
i det tält där jag hade min boning,
men en minttji med bortåt tvåhundra på mön
kan ej vänta sig någon förskoning.
Så "säbänäkä" var det enda svar jag fick,
blott "säbänäkä" fick jag då till svar.*

Där jag en gång bott

London

Allra först, i slutet av 1960-talet, skaffade min man och jag ett hyresrum i London i Earls Court, där man hörde mera australisk än brittisk engelska talas. Sen flyttade vi till Putney söder om Themsen men efter ett år var vi båda på det klara med att vår tvåsamhet inte stod högt i kurs hos någondera av oss. Jag packade min del av bohaget och hittade snabbt ett acceptabelt alternativ.

Enrummaren, om man nu så kan kalla den, låg en halv trappa ner i ett hus vid Gordon Place i Kensington. I tiderna hade byggnaden hyst en familj men hade blivit uppdelad i åtta små enheter. Mitt rum var på ungefär 30 kvm med en kökshörna bestående av diskbänk och en spisplatta med plats för två grytor. Ovanför på väggen hängde öppna hyllor för kärl och sånt. Senare köpte jag ett litet begagnat kylskåp och tyckte jag hade det finfint.

Värme kom ur ett gaselement som matades med slantar. Kalla vinterkvällar satt jag framför elementet och hettade upp knäna medan ryggen frös trots en skön yllesjal. Två badrum och två separata toaletter, vilka delades av husets invånare, fanns på andra våningen. Yngre som jag var då, var behovet att gå till toan på natten inte trängande. Jag tyckte det var lustigt med dörrhandtagsens emaljskyltar där man kunde läsa "occupied" eller "vacant." Om bålet inte var under ockupation fick man alltså besitta en vakans.

Det var ett hörnhus så jag hade fönster åt två håll. Därifrån sågs bara fötter och ben på trottoaren utanför, men det var inte mörkt precis. Det krävdes något slags tunna gardiner så att jag inte själv blev beskådad.

Där nere huserade också Miss Peck. Hon hade ett rum och kök med egen toalett och bodde troligtvis gratis mot att hon städade trappor och badrum och fanns till hands. Hon hade varit ambulansförare under kriget och senare haft andra manhaftiga jobb. Hon rökte och drack friskt och man hörde henne på långt håll när hon väsande och hostande tog sig upp och ner för trapporna. Två postutdelningar kom under dagen, då de flesta invånarna var på sina arbeten, och Miss Peck la ut breven på hallbordet. Det skickades mycket brev då. Jag undrade ibland om hon ångade upp kuverten och läste breven för hon verkade väl underrättad om mina förehavanden. I alla fall såg hon på frimärkena och kunde säga "Du fick brev från Finland," eller varifrån det nu kommit.

Läget var trevligt, bara ett kvarter från livliga Kensington High Street med varuhus såsom Barkers för bastanta matronor och Barbara Hulanickis trendi-

ga Biba, men också en basar eller ett lopptorg där driftiga individer hyrde små alkover och sålde teatraliskt utstyrda begagnade kläder, pynt och enorma golvkuddar i granna indiska bomullstyger. De tjänade som sittplatser i stället för stolar och soffor hos ungdomar antar jag. Doften av diskret rökt cannabis kändes när man gick där någon lördagseftermiddag medan folk såg sig om efter sällskap till kvällen eller när det drog ihop sig till någon fest.

Annars var Kensington då som nu en städad stadsdel med antikaffärer och exklusiva butiker och där bodde människor av högre samhällsklasser tämligen elegant. En dam sa en gång till mig på ett cocktail party jag inte riktigt vet hur eller av vem jag blivit bjuden på: "It's very difficult these days to find stabling for ones horses, don't you think?" Jag blev henne svaret skyldig.

New York I

Den 15 januari 1981 reste jag från ett grådisigt London till New York för att arbeta där på ett förlag. Det snöade och var minus 10 grader, men blåsiga, vattenomgivna Manhattan kändes kallare än så. Min arbetsgivare hade bokat ett hotellrum och följande dag började livet på allvar.

"Var har du tänkt bo?" frågade en arbetskamrat genast. "Nånstans här på Manhattan," svarade jag. "Du borde fundera på Brooklyn, Queens eller Hoboken i New Jersey där hyrorna är lägre." För mig hade det varit galet att inte bo på Manhattan nu när jag faktiskt hade landat ett jobb där och jag beslöt att se vad som stod att göra. Väl påpälsad, gick jag den kvällen längs Park Avenue och frågade varenda "doorman" om det fanns något att hyra i det huset. Alla skakade på huvudet tills en svarade: "These are luxury buildings, lady, no rentals here. Go to Third Avenue or further east."

Tidigt följande morgon köpte jag *New York Times* och läste annonserna över morgonkaffet på hotellet. Där fanns en liten bostad i ett "walk-up"-hus, alltså gammalt, utan hiss, som låg på 76:e gatan mellan Första och Andra Avenyn. Genom ett Herrans under blev bostaden min. Hyran var inte billig för läget ansågs vara centralt men jag räknade ut att det skulle gå, för andra stora utlägg hade jag inte.

På lunchrasten snabbt till sängaffären Serta & Sealy som jag sett i grannskapet. Jag pekade ut den billigaste. "What do you need it for?" frågade försäljaren. Att sova på så klart. "For yourself?" Javisst. "You need something better." När jag undrade varför de sålde sängar som inte dög att sova på förklarade han att den här billiga modellen var för sporadisk användning, i ett gästrum t.ex. men skulle knöla till sig i dagligt bruk. Det blev en säng i nästa prisklass och den skulle levereras följande dag och på kvällen skyndade jag att köpa lakan och ett täcke.

Mitt bohag, packat i en enorm igenspikad trälåda samt några mindre kol-

lin var på väg över havet, trodde jag, tills jag fick ett meddelande att stuvorna i frakthamnarna i England låg i strejk. Det jag väntade på att få senast den första februari anlände i medlet av mars. Kläder, min reseskrivmaskin och endel småsaker hade jag haft med mig i bagaget. Annars var jag på bar backe. Men inte riktigt så illa för Polly och Bob Chapin, som jag lärt känna via en god vän i London, bodde i Sharon, Connecticut. De bjöd mig dit och gav mig generöst endel köksattiraljer. En korgstol hittade jag på loppis liksom ett litet runt kafébord och två stolar i vitmålad metall. Den lilla lägenheten på ett rum, hade ett pyttelitet kök med jättestor kyl och frys, samt badrum. Många fler möbler behövdes inte för jag räknade med att flyttlådan med lite modifiering kunde tjäna som förvaring och soffbord.

När jag senare besökte kollegor på Manhattan förstod jag att också singelpersoner hade enorma kylskåp. Inte för inte talar man i finska bostadsannonser om "jenkkikaappi." I England hade man ett kylskåp under arbetsbänken, eventuellt med ett frysfack stort nog att rymma en liter glass. Också familjer i egnahemshus i England hade sådana och eventuellt en fryskista i farstun.

När jag flyttade in såg jag innanför ytterdörren en handskriven notis med "Exterminator first Monday every month." Exterminator påminde om Terminator, men hade inget samband med Arnold Schwarzenegger. Nej, det gällde regelbundna försök att utrota kackerlackorna som är tusentals gånger talrika än befolkningen på Manhattan. Det sades att när ett gammalt hus rivs, marscherar en armé "cuckarachas" om natten till någon byggnad som de känner på sig inte är rivningshotad. Jag blev medveten om ohyrans närvaro när jag en mörk kväll steg in i bostaden och tände lampan. Då flydde ett dussin individer, storlek tordyvel, blixtsnabbt över köksgolvet och försvann i springor under diskbänk och spis. I dessa sprutades medlet in och man skulle helst komma hem sent den dagen och vädra länge för att slippa andas in det allra färskaste giftet.

En telefon ville jag ha. Kontoret var som en butik med apparater i många färger och modeller. Jag valde en enkel sort men röd skulle den vara. Den lades i en papperskasse ovanpå två tjocka telefonkataloger och jag fick veta att räkningen skulle komma per post. Det var en fredagseftermiddag och man sa att om telefonen inte fungerade på måndagsmorgonen skulle jag komma tillbaka och klaga, men jag kunde använda den redan på söndag förmiddag. Inte för att jag då hade någon att ringa men att vara uppkopplad kändes betryggande.

Under promenader längs avenyer och gator gick jag förbi restauranger med smala glasomslutna avdelningar invid trottoaren. Dessa kunde den varma årstiden öppnas till terrasser. Under vintern satt människorna – de flesta var yngre par – svepta i kappor eller sjalar vid småborden innanför de enkla glasfönstren och drack vin till sina matportioner. Det var en ambition för mig

att på egen hand stiga in på en sådan restaurang, få ett bord invid fönstret och beskåda de förbigående medan jag åt något läckert. Trots att jag inte saknar mod, ibland nästan till höjden av framfusighet, var det här något jag inte vågade mig på i första hand.

På det stora hela trivdes jag med förlaget och kollegorna, fick ett stadigare fotfäste i staden och började upptäcka museernas mångfald och vidsträckta Central Park med dess skiftande natur. Lite i sänder lämnade jag tankarna på London och började känna mig som en New Yorker.

New York II

En av de finaste utsikterna jag någonsin haft från ett fönster i någon av mina bostäder under ett ganska långt liv lär vara den med Twin Towers på Manhattan. Jag hade år 1988 skaffat en tvårummare i hörnet av Andra avenyn och Tjugofjärde gatan med utsikt mot söder. Där, allra längst borta, stod World Trade Center tornen. Bebyggelsen mellan mig och dem var av den sorten man minns från filmen *Rear Window* med James Stewart och Grace Kelly. Alltså hus med några få våningar med rostiga brandtrappor hängande på utsidan.

Invånarna satt under sommarkvällarna där ute och andades lite svalare luft än på insidan utan att ödsla el på luftkonditionering. Hos mig hade man inget val för den snåla luftströmmen som listade sig in via vädringsfönstret gjorde ingen nytta. Svalt blev det ändå på artificiell väg och jag minns inte att systemet någonsin fallerade.

Från min bostad på 18:de våningen kunde jag se över taken med de kännspaka cylindriska vattentankarna av cederträ som står som på styltor. De togs i bruk på 1800-talet, är fortfarande i användning, och hör till stadsbilden där New Yorks äldre bebyggelse inte rivits för att bana väg för höghus vars vattentankar är inbyggda i takkonstruktionen.

Tvillingtornen, som konstruerats på 1970-talet på Manhattans sydspets var en symbol för staden. De utgjorde en daglig fascination och ett slags barometer för mig. Under tidiga klara morgnar gav solen lyster åt byggnadernas hörn, som om de varit täckta av matt guld, och de bådade en fin dag. Medan jag läste *New York Times* och drack mitt morgonkaffe tittade jag ut genom fönstret och iakttog ljusets effekter allt efter att solen steg på himlen.

Vissa dagar hängde molnen lågt och tornen stod grå och diffusa i dimman. Då borde man definitivt ta med sig ett paraply på väg till jobbet för det skulle snart regna. Att observera tornen under åskväder var också ett nöje för det verkade som om blixterna drogs till dem, men där fanns naturligtvis åskledare och man hörde aldrig om ett blixtnedslag med förödande verkan där borta.

När det snöade försvann tornen helt ur blickfånget. Tätt snöfall, som vissa vintrar ofta inträffade på Manhattan, gjorde att trafiken stannade av för en

dag eller två. Staden var speciellt vacker innan allt smälte bort igen. Tornen, de fanns alltid där, vare sig man kunde se dem eller inte. Alls inget tvivel om den saken.

Omständigheterna krävde att jag skulle lämna Manhattan och jag sålde bostaden. Paret som köpte sa att de valt just den för utsiktens skull. Tyvärr fick de njuta av den endast i tio månader för sen kom 9/11 och tornen försvann i rök och damm. Om paret var hemma då och betraktade det fruktansvärda skådespelet vet jag inte. Själv såg jag förstörelsen under morgonens nyhetsprogram i mitt hem i Hampton Bays. En värld rasade samman den dagen.

Hampton Bays, Long Island

New York City är fuktvarmt i juli och augusti, inte såsom i sydstaterna men tillräckligt för att kännas otrevligt och jag hade alltid sett fram emot weekenderna i Hampton Bays där jag länge hyrt men kontraktet tog slut. Alltså började jag leta efter ett litet hus att köpa. Jag hoppades på två rum och kök, och några kvadratmeter mark till en trädgårdsplätt. Sådant fanns knappast till salu och det jag såg var inte vinterbonat, vilket jag tyckte ett hus, om man köpte det, borde vara. Förmedlarna ledde mig till betydligt större fastigheter och pläderade hysteriskt för sina objekt. Endast Nancy Wild från Village Real Estate talade lugnt och beskrev för och nackdelar. Hon var i övre medelåldern, hade stålgrått hår och ingen brådska.

Så kom det sig att jag fastnade för ett hus på fem rum och kök med altan och ett tunnland mark. Huset var från 30-talet, byggt i stil med frontmannahusen i Finland. På 70-talet hade de dåtida ägarna lagt till ett stort vardagsrum och ett sovrum med privat badrum. Priset var förstås helt annat än vad jag hade tänkt mig. "Make an offer, whatever you can afford," sa Nancy. "Mitt erbjudande blir så lågt att säljaren gapskrattar." "Om någon skrattar så är det åt mig och det tål jag," svarade hon och påminde mig om att huset stått osålt i nästan två år så där fanns säkert rum att förhandla. Buden gick fram och tillbaka och stannade där banken var villig att ge bostadslån och under tio billiga somrar jag hade sparat till grundplåten.

Det tog ett par månader tills dagen för överlåtandet var inne. Åtta personer samlades kring ett bord så att allt skulle gå lagligt till: förmedlaren Nancy, säljarens advokat, bankens representant, min advokat och jag, en representant för municipalitetet som skulle driva in den inte oansenliga fastighetsskatten och en person från "Title Research," firman som undersökt omständigheterna kring äganderätten, alltså att någon inteckning av utomstående personer inte gjorts sedan huset byggdes.

Under mötet lästes paragrafer upp, papper undertecknades och jag skrev ut checkar till höger och vänster för de flesta av de närvarande skulle ha sin an-

del. Sen fick jag nyckelknippan och Nancy bjöd på kaffe på förmedlingens kontor innan hon körde mig till tågstationen för jag skulle ju vara på mitt jobb följande morgon.

När jag tidigare köpte min bostad på Manhattan hade proceduren varit betydligt enklare än att bli ägare till hus och mark. Under tågresan rusade tankar genom min hjärna: "Jag är husägare! Jag har träd och buskar och mark att gräva i och odla! Jag får fixa och laga som jag vill." Ofattbart nästan!

Den första vintern kom jag till huset på fredagskvällarna efter mörkrets inbrott, gående från tågstationen för jag var inte säker på att ha råd att hålla mig ens med en begagnad bil. Mest sysslade jag inomhus medan jag väntade att se vad som redan växte på tomten innan jag planerade att plantera något där.

Visst fanns det att göra. Trots att huset var gediget byggt och välhållt lyste 70-talets färgskala mot mig. Det var orange-grön-blommiga tapeter i köket, grälla vinylkakel på badrumsgolven och skåphyllor som behövde sandas och lackas. Verkstaden i källaren var till stor nytta. Den hade lämnats välförsedd med uppsättningar av skruvar, spikar, sandpapper, klämmor, några verktyg och målburkar av vilka alla inte ännu hade torkat in. När jag skulle fixa något hittade jag nästan alltid vad jag behövde eller i alla fall dög tills jag kunde skaffa den rätta sorten från järnhandeln.

Våren kom redan i slutet av februari med snödroppar och en månad senare fanns det pärlhyacinter och därefter påskliljor och narcisser här och där. Vad jag hade trott vara lövträd som tappat sina blad tidigt under hösten visade sig vara döda och en firma måste anlitas för att såga ner och föra bort dem. Huset hade centralvärme som kunde skruvas ner när jag var borta och snabbt fås igång igen, men varken vedspis eller kakelugn. Brasved behövde jag inte.

Sluttningen ner mot den smala viken var gropig och träden som förts bort hade stått som om de fallit från skyn. Men doftande liljekonvaljer och vildrosor fanns det gott om. Det tog ett par år innan där blev ordning med planteringar och rabatter. En svensk bekant som också köpt ett hus i grannskapet föreslog att jag skulle kalla mitt hem Solviken och sätta upp en skylt bredvid postlådan vid vägen, men det var bara de större egendomarna som höll sig med namn så därav blev intet.

Jag kan utan tvivel säga att tiden i det hemmet, där jag några år senare kom att bo på heltid, var en av de lyckligaste i mitt liv. Förlagsjobbet på Manhattan hade kommit till sitt slut och jag fick deltidsanställning vid en skola på några kilometers avstånd där inflyttare fick lära sig engelska. På tomten fanns alltid sysselsättning med gräsklippning och snöskottning. När det snöade var det inga futtiga centimetrar. Det mesta som föll en natt mätte jag till 17 tum, dvs. 51 cm. Den vintern var snörik medan vissa år glittrade endast rimfrosten på träden trots att det kunde vara duktigt kallt ibland. ■

Spindeln som ville sy vackra nät

Spindeln Simone hade fyra äldre syskon. Hon föddes sist och var minst av alla. De andra gjorde sådant som spindlar brukade göra. De sydde nät som var tillräckligt starka för att hålla också stora byten. De låg på lur och rusade fram när någon stackare trasslat in sej i nätet. Hastigt surrade de fast sitt byte ännu mera och tog det till ett ställe där de kunde mumsa i sej det i lugn och ro.

Simone sydde sitt första nät och det blev både snett och vint. Öglorna var för stora och tråden för tunn för att hålla en fluga. Hennes mamma kände med ett framben på de tunna trådarna och ryckte till en gång. Det sa krasch och nätet slets sönder.

”Gör om och gör bättre. Och kom ihåg att du rör bara i mittentråden. Alla andra är klubbiga.”

Simone hängde med huvudet. Egentligen ville hon inte fanga och äta upp någon. Det lät inte alls trevligt. Hon släppte ut lite tråd ur sin bakdel, slängde ut den i vinden och så åkte hon iväg. Det var hisnande att flyga med vinden.

När hon blev hungrig firade hon sej ner till marken. Hon hamnade mitt i ett blåbärsris. Där satt en fluga och sög i sej saften ur ett blåbär. Den blev lite orolig när Simone kom dimpande ner från skyn. Men hon hade inget nät och var mindre än flugan så flugan satt kvar.

”Vad äter du?” undrade Simone som såg blåbär för första gången.

”Blåbär”, svarade flugan.

”Är det gott?”

”Smaka så vet du.”

Simone slog fyra av sina åtta ben om ett stort blåbär och högg tänderna i bäret skinn. Det gick sönder med en liten suck och hon begravde tänderna i bärköttet. Smackade och njöt. Att något kunde vara så gott!

”Ja är det inte helt fantastiskt!” fnissade flugan åt hennes saliga uppsyn. ”Vad heter du? Jag heter Fredrika.”

”Simone”, sa Simone.

Hon åt upp hela blåbäret och kände sej mätt och belåten. När hon vilat sej lite kastade hon ut en trådända. Den fastnade i en björkkvist och hon klättrade snabbt upp längs tråden.

”Det var trevligt att träffas. Vi ses säkert snart igen”, ropade hon till Fredrika innan hon försvann bland löven.

Ett nät var det.

Simone tittade på trädgrenarna. Det fanns två mindre grenar som växte så nära varandra att de bildade ett passligt hålrum för hennes nät. Hon kastade ut en trådända i luften och vinden förde den snabbt upp så att den fastnade i den övre grenen. Simone klättrade upp och fäste tråden runt grenen. Sedan firade hon ner sej och gungade i vinden så att hon kom längre till vänster och fäste en tråd runt den grenen. Då hade hon en fyrkantig ram till sitt nät. Sedan började hon sy klibbiga trådar runt, runt inne i nätet. Det blev tätare och tätare. De fina trådarna var så gott som osynliga där de vajade lätt i vinden.

Hon satt på mittentråden och gungade lite. Solen sken och värmdde och gjorde henne sömnig. Hon ryckte till, fick inte somna i nätet. Då kunde hon ramla ner. Glömsk av vad mamma sagt om trådarna tog hon tag i en av de inre. Den klubbade fast i hennes framben. Hon försökte lösgöra sej med sitt andra framben och med de andra benen och till sist hade hon trasslat in alla åtta ben i nätet och hängde upp och ner i det. Hon hade fångat sej själv. Vad var det mamma hade sagt: att en spindel bara rörde sej längs mittentråden för det var den enda som inte var klubbig.

Hon fick hänga en god stund innan hennes storebror Sam kom förbi. När han fick syn på henne satt han en god stund bredvid nätet och bara skrattade.

”Alltså Simone, du är säkert den första spindeln som har lyckats fånga sej själv.”

Simone rodnade över hela kroppen, men eftersom hon var svart syntes det inte.

”Kan du hjälpa mej?”

Först hände inget men sedan verkade Sam tycka synd om henne. Han kapade av trådarna hon hängde i, sänkte henne ner på grenen under och klippte av trådarna runt henne med sina vassa tänder.

Simone ryste till och sträckte på sej. Nu visste hon hur det kändes att vara ett byte. Hon var ännu säkrare på att hon inte ville fånga någon. Men vad skulle hon då göra? Hon var en spindel och spindlar sydde nät som de fångade sin mat i.

Då kom hennes mamma flygande och hon var arg.

”Alltså Simone, du är en skam för spindelsläktet! Nu syr du ett nät som håller. Jag kommer och kollar in dej om en stund. Och du rör bara i mittentråden. Alla andra är klibbiga. Det har jag ju sagt hundra gånger, minst.”

”Jo”, Simone hängde med huvudet.

Hon hade hört det men kom i hastigheten inte ihåg det då hon nästan somnade i sitt nät. Det var ju orsaken: att hon nästan sov och inte kom ihåg var hon var. I vaket tillstånd skulle hon alldeles säkert ha kommit ihåg det.

Mamma försvann. Hon hade ju fyra andra barn att kolla in, också om inget av dem var lika jobbigt som Simone. Simone satt ensam kvar och kände sej olycklig.

Men efter en stund orkade hon inte med det. Hon tryckte ut lite tråd ur sej, lät vinden ta trådändan och så flög hon igen och hade snart glömt allt otrevligt. Det var underbart att flyga. Varje gång hisnade det i henne och det var lika spännande varje gång eftersom hon aldrig visste var hon hamnade när vinden plötsligt tog en paus i sitt blåsande.

Mitt i färden tog farten slut. Tråden hade fastnat runt en björkkvist och Simone hämtade andan medan hon såg sej om. Vart hade hon kommit?

Det var en stor björk med ett hål i den vita stammen där det en gång suttit en gren. Ovanför hålet fanns en skylt med obegripliga krumelurer på. Inifrån hålet hördes mummel av röster. Simone smög nyfiket närmare och tittade in. Där inne slingrade en lång mörk gång men i ändan av den lyste det svagt.

Simone gick tyst genom gången och tittade in. Ljuset kom från en lysmask uppe på väggen. På golvet i rummet höll små fjärilslarver i olika färger på med något som såg konstigt ut. De kringlade och ringlade och drog med sina munnar något upp och ner. Det tog en stund innan Simone förstod att de sydde. De hade ju inga armar eller ben så de måste hålla nålen med tråden i munnen. De sydde något som såg ut som påsar. En gul fjäril flög runt och tittade och kommenterade det de gjorde.

Plötsligt upptäckte en av larverna Simone och skrek till: "En spindel! Akta er."

Alla stelnade till och drog sej bakåt. Fjärilen ställde sej beskyddande framför dem.

"Förlåt." sa Simone ynkligt. "Jag menade inte att skrämmas. Vad är det här för ett ställe?"

"En skola för flygfän. Såg du inte skylten utanför?"

Simone såg oförstående ut. "En skylt med krumelurer på. Vad är en skola?"

"En skola är ett ställe där man lär sej saker som att räkna, skriva och läsa eller sy en sovpåse för puppstadiet om man är en fjärilslarv. Alla flygfän betyder alla som har vingar. Normalt finns det en skola för bin och en annan för fjärilslarver t.ex. Men vi är nu alla här tillsammans. Är du intresserad? Men du har inga vingar."

"Nej", suckade Simone. "Jag är en spindel som ska sy nät och fånga insekter i det och äta upp dem. Men jag klarar inte av att sy nät och dessutom vill jag inte äta upp någon."

Hon såg så olycklig ut att fjärilen tyckte lite synd om henne.

"Om du lovar att inte försöka fånga någon av oss så ska jag fråga rektorn om vi kan göra ett undantag."

”O ja! Tack så mycket.”

”Jag heter Cecilia Citron och jag har textilklasserna. Kom igen i morgon så vet jag hur det blir.”

Simone sprang ut därifrån och övernattade bland barren i en tät gran för att inte behöva stöta ihop med sina släktingar. Hon hade plötsligt hittat en mening för sitt liv. Hon skulle lära sej sy och sedan skulle hon sy de vackraste spindelnät som någonsin hade sytts. Så vackra att alla spindlar som såg dem skulle bli stumma av beundran. ■

Fotnot: Detta är ett kapitel i berättelsen ”En skola för alla”.

Grekland revisited

*Alla dessa hemliga diskussioner
på hotellets bakgård
på den dammiga parkeringsplatsen
under palmerna
"den boro" – jag kan inte
jag hör ord som "tora" – nu
och "apopse" – i kväll
så mycket annat förstår jag inte
Kyano parking – only customers
står det på skylten
servitören anländer halv tolv
för en tolv timmars arbetsdag*

*

*Vem säger att man måste
regn, snöslask, snö
halvmulet och helmulet
rikligt med nederbörd
kan inte dagar som denna
solfyllda, solmogna
blåa och gröna
bara fortsätta
tror inte vi skulle tröttna
pröva oss*

*

*Vi ser Sverige vinna
över Schweiz
i åttondelsfinal
på den grekiska puben
Beerhouse
med en bartender som blåser*

*i en minivuvuzela
svenskarna skriker jävlar
och jaaaaa
och vi applåderar ofta
när Sverige förlorar mot England i kvartsfinal
sitter vi på Vefi's Homemade Cooking
vid bordet bredvid säger en man att han är holländare
och neutral*

*

*En uggle hoar
på den gamla skolgården
kanske för att meddela
att visdomen finns där
men eleverna har för länge sedan
skingrats för sommaren
och vid närmare eftertanke
är ugglan kanske en grekisk duva*

*

*Flickor i bikini
ännu som fjärilar
men med tatueringar
och tatueringar
med solbrillor
som man kan spegla
sina tankar i*

*

*Fjärde juli
jaktplanen flyger regelbundet
redan i bussen från flygplatsen
berättar guiden om Natos bas
säger att vi kan vara trygga
när de försvarar oss
hon säger inte mot vem
jaktplanen flyger ännu*

*den femte juli
det blev visst lite bränsle över*

*

*Jaktplanen dundrar förbi
20 minuter före vattengymnastiken i hotellpoolen
de är sena
för en vecka sedan kom de mitt i Kizunguzungu
när vi viftade med händerna i luften
jaktplan är inte punktliga
det är däremot aqua workouten
hela Melodifestival-Sverige
lyfter händerna mot skyn
och jag med dem
i vårens gula bikini från Lindex
män med tatueringar
värre än fotbollsspelare
tittar på från solstolarna*

*

*En liten pojke
vid poolen
pekar på jaktplanen
och skrattar
det är lätt att skratta
från det här hållet*

*

*BBC sänder direkt
president Trump på te
hos drottningen
The Mad Hatter
Varje år när vi är på semester
händer det stora ting
God bless BBC
som håller oss underrättade*

Vem har mer makt
drottningen eller journalisterna?
frågar min son
Om hon bara säger åt dem
att de inte får filma
Jag svarar att de inte kommer att visa tebjudningen
Det är inte som i Alice i Underlandet, säger jag
men jag kan nästan höra drottningen skrika
Off with his head!

*

Dricker retsina
på balkongen
i den grekiska solnedgången
läser Tomas Mikael Bäckes diktsamling
Morgon
förstår ingenting
men bokstäverna på pärmen
har samma färg som solen
och omslaget samma färg som bergen
solen går ned bakom

Recensioner

Recensionerna är skrivna av Petra Österman.

Fängslad

Tatjana Brandt: Fängslad. Essäer om lust till litteraturen och läsningens plats i livet. Förlaget, 2017.

Efter att ha läst förordet tar jag mig an kapitlet om Harry Potter "Själen i en liten ask", eftersom det är ett bekant ämne – även jag har ett barn som har vuxit upp med Harry Potter. Själv kunde jag inte vänta på filmerna som förstås framskred i en långsammare takt än böckerna, utan läste några av böckerna genast när de kom ut. Jag minns hur jag efter den sjätte boken tänkte att hur ska vi kunna gå och se på den på bio, eftersom den innehöll en scen som bara var för hemsk, den med Harry Potter och professor Dumbledore i grottan. Men jag oroade mig i onödan. Det tog tid innan filmen kom, barnet hann växa – i kapp med Harry Potter – och ingenting är lika hemskt på film som i böcker.

Det är dråpligt att läsa om hur Tatjana Brandt lånar en Potter-roman på universitetsbiblioteket och sitter på kafé. "Ett par timmar senare...var det dags att dyka upp på dagis som en av de andra hårt arbetande föräldrarna." Det får mig att minnas hur jag beställde del 7, Harry Potter och Dödsrelikerna från Barnens bokklubb (en bok på närmare 800 sidor), till mig själv.

Tatjana Brandt tvingar mig också att tänka på de stora frågorna i livet i sällskap med Potters skapare J. K. Rowling.

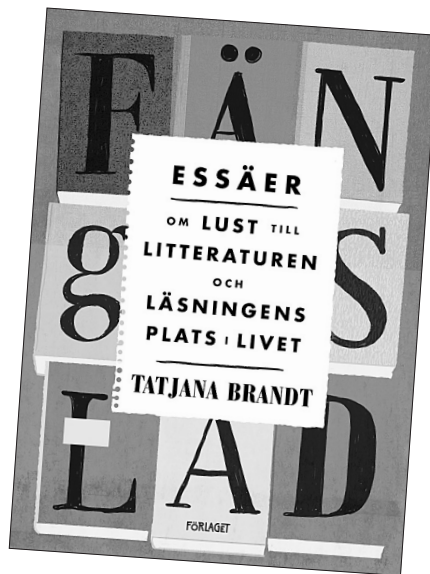
"Kanske var Dumbledore frestad att offra Harry under de första åren? Trots att Dumbledore framstod som så älskansvärd, trygg och pålitlig kan hans pliktkänsla ha tvingat honom att bry sig mer om samhället i stort än Harry som person ... Kanske var han egentligen som mest bedräglig och farlig just då, innan han och Harry blivit vänner, innan den personliga relationens moral gjorde sig hörd och störde de stora visionerna? Med den personliga relationens moral avser jag ett imperativ som bryter ner allt kvantifierande och dividerande med människoliv och som har som absolut krav att man aldrig kan

offra en människa för att rädda hundra, därför att moral per definition inte tål addition.”

Själv hör jag till dem som lekt med tanken att tänk om Hitler hade mördats i tid, hur många hade inte då kunnat räddas. Som tur är kommer jag knappast att ställas inför några moraliska beslut av den kalibern, om jag inte blir författare förstås...

Förutom Harry Potter handlar boken om 1700-talsförfattaren Frances Burney, 1800-talsförfattaren Henry James samt de samtida poeterna Inger Christensen och Ann Jäderlund. Framför allt handlar den om läsning, som ytlig eskapism och en djupt meningsfull verksamhet.

”Vi läser med våra liv på spel och det är både nyckeln och förbländningen.”
– PÖ

Orkidébarn

Eva-Stina Byggmästar: Orkidébarn. Schildts & Söderströms, 2018.

Eva Stina Byggmästars Orkidébarn tjusar och förför och drar i väg med en från första sidan. Det är bara att leende hänga med i svängarna och njuta. Med fordrad störtkruka på huvudet studselistudsar vi fram med rymdbrus i öronen. Fallar vi finns det både lindblomsdoftande diktbandage och lyrikplåster.

Ordfesten är total. Vi får möta pippifåglar och "...ullhårsmammutar/som hasar omkring,/i rutiga farfarstofflor inne/ i permafrosten/..."

Dikterna är skrivna både ur luftballongsperspektiv och grodperspektiv.

*Jag svär
på att jag ibland kan se
hur livet mer och mer tonar fram
i form av en grytlapp,
stickad i popcornsmönster!*

*Men det är bara
det snedögda nålsögat som betraktar
jordklotets allt rynkigare hud
och planetens hjärta
av flytande glas längst inunder
påsar, bolster och berg
av lump!*

Här finns också nyttig information. Visste ni att drontarnas sista återstående bastion är poesin, eller att poesin är en hybrid mellan ett bombskydd och ett gökur!

*Det är lite underligt,
men bara katten
förstår att uppskatta
läkevalerianans sövande doft
och dockhusets välkomnande
kvällsbelysning!*

Det kryllar av blomster av alla de slag samt fantasifåglar och fågelholkar. Författaren hissar holken genom bladgrönskan, ”upp i det blå som en fana som försvinner i vinden”. Till sist förvandlas hon också själv till en fågel som försöker flyga.

mest stolt

*är jag över min snövita mustasch, välkammade
rödbruna hårtofs och mitt skällande: bjejbjejeff!*

Orkidébarn är en diktsamling att bli glad av. Omslaget av Elsa Wohlfahrt Larsson är också helt underbart. – PÖ

Självbiografiskt lexikon

Michel Ekman: Självbiografiskt lexikon. Schildts & Söderströms, 2017.

Vem har hört om en mormor som inte vill träffa sina barnbarn? Här får vi träffa en redan i bokens inledning, författarens mamma. Författaren själv växte också upp med en "irrationell brist på hemkänsla". "Jag uppfattade mig inte som organiskt förbunden vare sig med min omgivning eller med det förflutna och dess människor."

Han blir en konsertbesökande ensamvarg.

"Min förebild var Harry Haller, hjälten i Hermann Hesses *Stäppvargen*, som slank in på noggrant utvalda konserter för att få ett ögonblicks vila från sitt oavbrutna existentiella lidande innan han åter försvann ut i natten, lika ensam som han kommit."

Till sist reser han också ut i världen, på språkkurs i Wien. När kursen är slut och det är dags att resa hem med Interrailkort, tar han tåget till Italien i stället och bosätter sig på trappan till Venedigs järnvägsstation med andra unga resenärer, som festar och spelar gitarr om nätterna.

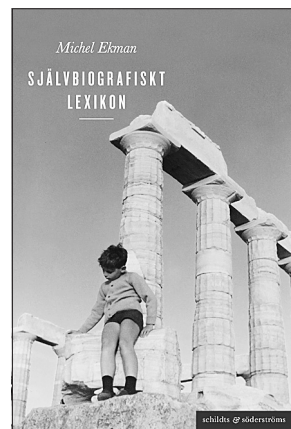
"Mitt förhållningssätt till omvärlden var barnsligt förtroendefullt, vilket aldrig ledde till några olyckor."

Det här känner jag igen från min egen ungdom. Man reste ut i världen, på språkkurs och interrail, oskuldsfull, och kom hem likadan, oberoende av hur mycket det hänt på vägen.

Jag läser Michel Ekmans Självbiografiskt lexikon med stor behållning. Också jag växte upp i Munksnäs i Helsingfors och gick i samma skola som författaren, och jag kommer ihåg fenomen som han skriver om, också om jag var flera år yngre. Jag inbillar mig till och med att jag minns författaren i sin långa kappa.

Boken är inte skriven i kronologisk ordning. För att få ordning på materialet har författaren gett de självbiografiska berättelserna rubriker som ordnas i alfabetisk ordning, ett smått genialiskt drag. Här saknas bara bokstäverna Q, X och Z.

H står för hemlighet. Den väl bevarade familjehemligheten var de judiska rötterna. Till påsk kom farfadern med osyrat bröd, men pappan ville inte tala om sin familjehistoria. Först inför sin egen död rämnade förlåten: "Jag vet ju ingenting! Om man bara hade haft förstånd att fråga, då när de ännu levde." – PÖ

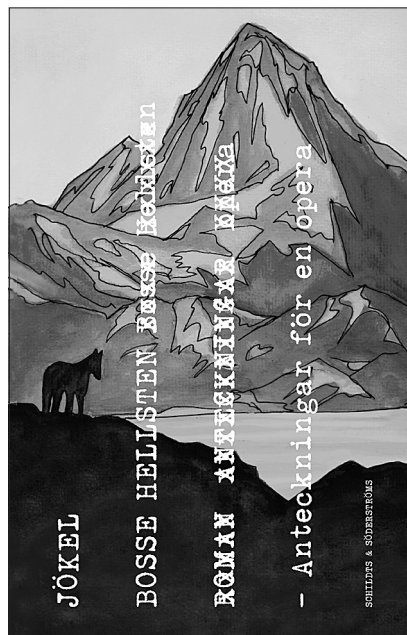

Jökel – anteckningar från en opera

Bosse Hellsten: Jökel – Anteckningar från en opera. Schildts & Söderströms, 2017.

Det heter att den första raden är avgörande för att fånga läsarens intresse, och hur skulle man kunna undgå att bli intresserad med en öppning som denna: "Hindubrottaren börjar dagen med att hälla en dunk iskallt vatten över huvudet."

Författarjaget befinner sig i Lovisa. Han står i kalsongerna på trappan och grubblar över sin belägenhet – "geografiskt och existentiellt".

"skepp på väg ut längs andra meridianer. Verksamheten i hamnen var igång. Jag hade ingenting att visa upp för min verksamhet. Jag var poet."

Tidigare bodde han i staden Orivesi, som en gång var känd för sina skofabriker – nu fanns där bara ett skomuseum. "Människorna gick sysslolösa i amerikanska joggingskor tillverkade i Kina, skofabrikerna i bygden hade brunnit ner eller gått i konkurs."

"Landet var fullt av sådana bortglömda halvdöda städer, där markerna var förgiftade av nazism och människorna drack för att stå ut."

Också författarjaget dricker mycket. Han har förebilder som Jack Kerouac och Charles Bukowski, alla polarforskare inte att förglömma. Och vad handlar boken om? Om skrivandets mödor och alkoholism, om alkoholismens mödor och skrivande.

"För många är fåglarnas frihet en förolämpning. Den stora visdomen var att livet i grunden var hopplöst och det gällde att härda ut."

Det handlar om manlighet – från polarexpeditioner till kolgrillen, ”manlighetens sista utpost”.

Författarjaget dricker för att kunna skriva poesi, men skriver allt mindre.

”Då jag skaldade på och allt blev poesi, lite ojämnt men vitalt, skrev jag några dikter per ölflaska – till slut gick det ett par korgar per dikt. Krutet från förr hade blivit blött och dikten stod där som en ko med vit mjölkaktig hinna för ögonen, juvret släpande i dyngan.”

Författarjaget reser till sist till Island i hopp om att bli nykter och kanske få uppleva ett vulkanutbrott att skriva om och bli en ny Homeros. Ja och så ska han gå på fallosmuseum.

Men fallosmuseet blir något av ett antiklimax i hans tillvaro, och Island är ju inte detsamma som Nordpolen. Personligen har jag lite svårt för hans vurm för polarexpeditioner efter att ha läst Bea Uusmas Expeditionen: Min kärlekshistoria (Norstedts, 2013).

Till sist lossnar det och författaren avslutar boken med en dikt. Nöjd, får man anta eftersom han lite tidigare konstaterat att ”Det är lyriken som skiljer oss från djuren”. – PÖ ■

Fotnot: Skönt med noter längst nere på sidan så att man genast kan läsa dem och slipper bläddra.

Mannen från Amman

Benjamin Laustiola: Mannen från Amman. Vilda förlag, 2017.

Det är inte precis någon mysdeckare. Det första mordet sker redan på sidan 13, då motorcykelgänget Brödraskapets president Lauri "Late" Teräs blir avrättad på en ABC-bensinstation utanför Hyvinge. Benjamin Laustiola nöjer sig inte med inhemska mc-gäng utan är internationell från första sidan. Lates lillebror Jukka kidnappas som liten på semester i Turkiet. Han växer upp i en korskola i Jordanien som Ibrahim ibn-Faladh, och man har "stora" planer för honom.

"När Ibrahim tillbringat en vecka hos Rashid hade flera av Rashids vänner besökt dem, och var och en hade bidragit med något. Rashid stod i direktkontakt med Saif al Adel, som var Usama bin Ladins högra hand och den som i många fall planerade taktiken mot de otrogna hundarna i väst."

Men han skulle inte bli martyr utan vapenhandlare för Militära Sunni, senare al-Qaida. Samtidigt som det är spännande och internationellt är det hemmant, om kanske ändå inte hemtrevligt, med platser som Mechelingatan och Svedängen, inte Olympiastadion att förglömma, och kaffepimplande poliser, de flesta med svenska efternamn.

Benjamin Laustiola skriver in den undre världen och polisen på kartan i Helsingfors och Vanda. Handlingen kulminerar i en nattlig gängstrid på Sandudds strand.

"Om allt gick vägen skulle de klara sig. Risken var stor att allt inte skulle gå som planerat men det fanns inga alternativ. Själv tog han skydd bakom den bredaste tall han kunde hitta.

Då kom Brödraskapet. Kring hundra. Det var en imponerande syn. De parkerade utmed vägrenen intill den höga muren som omgärdade Sandudds begravningsplats. Utan att skynda tog de av sig hjälmarna, laddade sina M16 och på Rainer Brännares signal började de på led gå mot den delen av strandområdet där Himlens Änglar låg utspridda och tryckte."

Ibland får man också skratta högt. En rolig detalj är alla taxiresor. Men så jobbade ju också författaren som taxichaufför och skrev kåserier om det innan han skrev trilogin om Helsingfors undre värld. I trilogin ingår Nattens väktare (Schildts & Söderströms 2011) och Mörkrets änglar (Scriptum 2014).

Mannen från Amman är en tjock bok med mjuka pärmar som känns mycket sköna att hålla i. Njutbart är också avsaknaden av stavfel. Bravo Vilda Förlag.

– PÖ

En vandring utan slut

Stefan Lundberg: På Spaniens tak – en vandring utan slut. Förlaget, 2017.

Vem kommer på att ge sig ut på vandring i ett augustihett Spanien? Men om vandringen ska vara ett sommaräventyr för HBL:s läsare så kanske det blir så att man vandrar i augusti. Jag läser På Spaniens tak i ett julihett Grekland, med temperaturer på 32–34 grader varje dag. Man orkar knappt gå till butiken på andra sidan gatan, än mindre vandra någonstans. Jag går till kylskåpet, tar en alkoholfri öl och slår upp På Spaniens tak i skuggan på balkongen. Det har sina fördelar att andra tar hand om äventyren och skriver om dem, även om man själv går miste om en hel del.

I boken småspringer Stefan Lundberg genom trånga gränder i regn. Lukten av fisk, hamn och diesel vägleder honom.

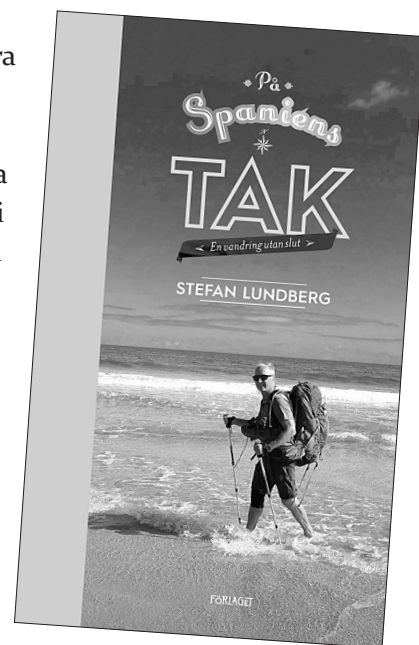
”Hamnen är just så vacker som man bara kan föreställa sig att den ska vara i en stad man aldrig hört talas om”.

Inget hopp om regn här. Ett litet moln framför solen gav just den första svalkan på en vecka. Fler syns bakom bergen. Kanske det blir lite svalare i morgon så att vi kan ta bussen in till stan och äta lunch i den venetianska hamnen där; saganaki (friterad ost), tarama (fiskromsröra) och kalamarri (friterad bläckfisk).

Mycket i Lundbergs bok handlar också om mat, och logi, men det är helt okey, på så sätt får man en känsla av att vara med på vandringen. I hamnen i Getaria åt han grillad torsk och drack rosévin. Lundberg vandrar 840 kilometer, längs med Spaniens norra kust. Han startar i Irun i början av augusti och är framme i Santiago de Compostela en månad senare. Det mesta är bekant från HBL, men det är trevligt att läsa om vandringen i ett streck. Det känns mer som om man själv är på plats. Lundberg skriver också intressant, till exempel om vin:

”Den billiga tinton har en frisk doft. Som vinden när den dragit in från Atlanten, beblandat sig med röken från skorstenarna i byarna, lukten från ladugården, vaniljglassen som smälter i den lilla flickans hand, mammans parfym och milda svettdoft, den ångande asfalten. Som om alla dessa ingredienser fanns med i den rubinröda vätskan i karaffen. I all sin enkelhet.”

Det finns fina foton i boken, tagna av Lundberg med smarttelefon. Man får också insiderrapporter från läget på HBL. Mitt inne i en spansk skog piper

Lundbergs mobil och det är personalinfo på KSF Media efter samarbetsförhandlingar. Lundberg vandrar vidare med mobilen i handen, och går naturligtvis vilse. Han backar och finner den gula pilen igen. I förlängningen leder problemen på HBL till att också jag blir utan jobb när FNB läggs ned ett drygt år senare. När jag nästan har läst ut På Spaniens tak piper det i min telefon – jag har fått jobb!

Caminon får vänta för min del, kanske till pensioneringen. – PÖ

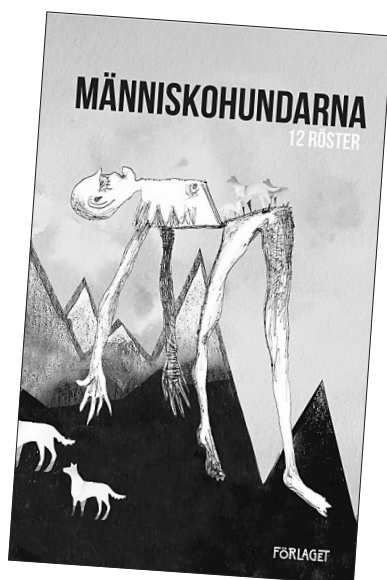

Människohundarna

Människohundarna – 12 röster. Förlaget, 2017.

Människohundarna – 12 röster är en antologi skriven av deltagarna i den två-åriga författarutbildningen Litterärt skapande VII (2016–2017) i Åbo. Den här kursen verkar mer självsäker än den förra. ”Så här skriver Svenskfinland just nu. Det här är riktningen. Håll ögonen på oss”, heter det i förordet.

Jag måste genast säga att texterna håller hög nivå. Förra kursens texter kändes ofta som utkast till noveller, medan texterna nu känns mer färdiga och nivån är jämnare. Vad skriver då Svenskfinland om? En text, Patricia Bruuns novell Visdomstanden utspelar sig i det forna Östtyskland. Annars är det Svenskfinland eller Finland som är skådeplatsen.

Flera texter handlar om barndomen med grälände föräldrar, arbetande, trötta mammor och pappor som dricker. En sak är sprit bra för, att putsa rent sår. Barndomen levs i dysfunktionella familjer och är ofta även materiellt fattig.

”Mina läxor är ofta ogjorda och jag är rädd för att försena mig till skolan. Man måste göra allting rätt, vara bäst och inte visa att man är fattig. Jag äger bara två stycken underbyxor och jag har samma mörkgröna collegetröja på varje dag”, skriver Anne Hietanen i barndomsskildringen Lotta.

Här hittar man också ordet människohundarna som fått ge namn åt antologin. Den gruvliga omslaget är gjort av Lotta Green, som skrivit den fina barndomsskildringen Den stora lådan. Inte en människohund, men en låtsashund följer huvudpersonen i Ville Lindholms barndomstext Utata.

Ett annat stort tema är kärleken, som tar sig olika former i Martin Högsstrands, Michaela von Kügelgens och Christa Nordlund-Hiltunens texter. I den sistnämndas text är det igen en dysfunktionell barndom – denna gång med en psykiskt sjuk mamma – som präglar huvudpersonens liv, och det är mycket obehagligt.

Den här gången är antologin från författarkursen helt prosabetonad. Ett undantag är en insprängd dikt i Terhi Paukkus tonårsberättelse från Hangö, Drottningen av Näckrosdammen: Toccata och Fuga samt Hanna Ylöstalos prosalyriska berättelse Quercus Rubra. Och Ingrid Weckström skriver en experimentell blandning av prosa och poesi i När bara morgondagen ser.

Ia Trapp bryter av med en gripande berättelse om att åldras. Antologin inleds med en välskriven skräckhistoria Marika Aminoff-Sundells Mörkerkörning.

Två av skribenterna är redan etablerade författare, Michaela von Kügelgen (Vad heter ångest på spanska, Förlaget 2017) och Patricia Bruun (Efter stormen i Tshikapa, Förlaget 2018). De har lyft från Svenskfinland och landat i Ecuador respektive Kongo-Kinshasa.

Vi får säkert läsa mer av dem och kanske av några av de andra skribenterna i antologin. Det ”enda” som behövs är uthållighet från skribenternas sida och någon som tror på en, i det här fallet Förlaget. – PÖ ■

White Monkey

Adrian Perera: White Monkey. Förlaget, 2017.

Adrian Pereras debutdiktsamling handlar om rasism, rötter och identitet. Hur han (eller bokens han) ständigt får frågan ”varifrån är du egentligen?”. Det gör ont att läsa dikterna.

I boken intervjuas diktjaget av en jubelidiot till journalist, som naturligtvis inte har läst författarens dikter före intervjun.

Vad är ett namn, frågar hon,

*med sitt blonda hår
bundet i svans
och blåa blick,*

*hennes minnen av stugliv,
julrim och språkdebatter.*

”Vad är ett namn?”

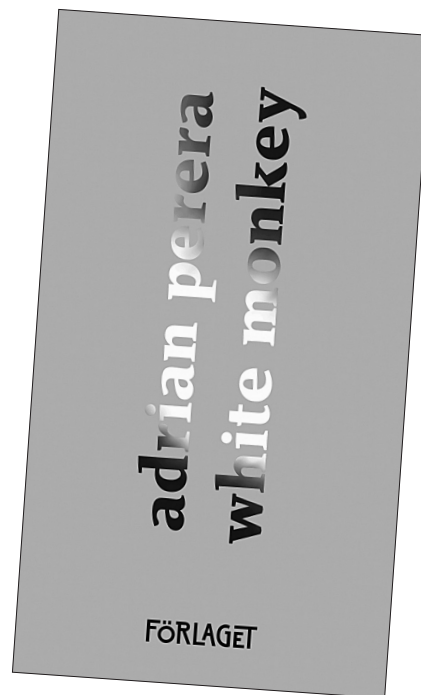
*Hon säger att
vi borde ta min mors namn
och bana vägen för framtiden.*

*Visa att namnet hör hemma
på bokpärmar
och röstsedlar.*

Inte enbart på markisen till en etnisk restaurang.

Lätt för henne att säga, säger min mor

*”Hon bär inte bördan av namnet som du gör
För henne är namnet ett tecken på godhet,
en merit,
ett silkesband som lämnar henne spårlöst
när hon vill.”*

*Jag säger att förändringar alltid gör ont,
någon måste vara först.*

Det får bli någon annan, säger min mor.

Kan inte namnet bli en merit för mig frågar jag.

*Hon säger
You'll just be their monkey*

Diktsamlingen är skriven lite i samma stil som den svenska poeten Athena Farrokhzads debutdiktsamling *Vitsvit* (2013), som dock är grymmare och våldsammare och handlar mycket om krig. *White Monkey* handlar mer om vardagen här. Hur det till exempel är att börja skolan med en mamma som inte kommer med in.

*Pulpeterna är inristade med bomärken
som föräldrarna till barnen i rummet
lämnat efter sig.*

*Läraren ber föräldrarna att ställa sig mot väggen
så de kan se sina barn.*

"De följer i era fotspår", säger läraren.

Jag skymtar min mors skugga genom fönstret.

Om någon tänker att författaren överdriver när han skriver om vardagsrasismen i Finland så kan hen nog tänka om. Själv stannar jag hela tiden upp i läsningen och minns allt som jag råkat ut för med ett barn vars far inte kommer från Finland.

Adrian Perera fick Svenska Yles litteraturpris 2017.

"Det jag försöker uppnå med min bok är kanske inte så mycket att diskutera mig och min familj som att diskutera hela Finland och specifikt det vita Finland. Jag hoppas att folk mer skulle se sig själva i spegeln än att försöka leta efter mig på boksidorna", säger Perera i en intervju för Svenska Yle. – PÖ ■

Innehåll

<i>Ursula Vuorenlinna</i>	Kära läsare!	3
<i>Iris Backlund</i>	En sked socker	4
<i>Solveig Eriksson</i>	Olga ur 60-talsromanen om Silas 15 år	9
<i>Agneta von Essen</i>	Felles nordisk ordlista	12
	Möte på tåget.	13
<i>Ann-Marie Forsberg</i>	En för alla	16
<i>Christine Grandell</i>	Hallonmasken	18
<i>Minkki Huldén</i>	Varför?	20
	Själslig ånga	21
	Vår, vår, vår.	22
	Haiku.	23
	Om att bli ett minne i livslandskapet	24
	Perspektiv på längtan (fundra)	25
<i>Gerd-Peter Löcke</i>	Bokstavsröra	26
	Mobilens julhälsningar	27
<i>Elisabeth Morand</i>	Har jag cancer eller har jag inte?	28
	Utblickar.	29
<i>Kerstin Persson</i>	Hem till Björken och Stjärnan – men hur gick det sen?	31
<i>Catherine Sid</i>	Zacharias Topelius – i våra hjärtan	33
	MMXVIII.	33
	MDCCCLXVII–MDCCCLXVIII	34
	MDCCCLXIX.	35
	MDCCCLXX	36
<i>Rainer Silfverberg</i>	”Rex”	38
<i>Marianne Ståhlberg</i>	Sommar	44
<i>Frej Wasastjerna</i>	Guttorms saga	48
	Säbänäkä – En sorgelig visa om en man i fosterlandets försvarsmakt.	52
<i>Solveig Williams</i>	Där jag en gång bott	54
<i>Ursula Vuorenlinna</i>	Spindeln som ville sy vackra nät	60
<i>Petra Österman</i>	Grekland revisited	64
Recensioner		
<i>Petra Österman</i>	Tatjana Brandt: Fängslad. Essäer om lust till litteraturen och läsningens plats i livet	68
	Eva-Stina Byggmästar: Orkidébarn	70
	Michel Ekman: Självbiografiskt lexikon	72
	Bosse Hellsten: Jökel – Anteckningar från en opera	73

Benjamin Laustiola: Mannen från Amman	75
Stefan Lundberg: På Spaniens tak – en vandring utan slut	76
Människohundarna –12 röster	78
Adrian Perera: White Monkey	80

